

สถาบันพิพิธภัณฑ์
การเรียนรู้แห่งชาติ

พิพิธภัณฑ์

จุลสารราย 3 เดือน โดย สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ
ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2549

การสร้างสรรค
พิพิธภัณฑ์
อย่างรื่นรมย์

前記装置により、異物付はごめいれは
使用の方は青線内

พิพิธภัณฑสถาน

สารบัญ

ดลบันดาล	3
สัมภาษณ์	4
เก็บมาเล่า	8
Kids & Museum	10
สโมสรพิพิธภัณฑ์	12
โลกต่างสี	16
เทศกาลแห่งเรื่องราวการเรียนรู้	18
เล่าเรื่องจากภาพ	22

คณะผู้จัดทำ

บรรณาธิการ

พศ. พิธีร์ ชินธรรมมิตร

กองบรรณาธิการ

จุลลดา มีจุล

อสิสา ภูษอุ่ม

ชญาณิชฐ์ คุณยศเกษม

ยุภาพร ธัญวิวัฒน์กุล

รัตมา พงศ์พนรัตน์

พจรูญ คุศรีพิทักษ์

พาวิตร ทิพพิสัย

วรกานต์ วงษ์สุวรรณ

ศราวิณ วินทุพราหมณ์กุล

สุกฤษฎิ์รัตน์ แก้วอารักษ์

พีชรสดา จุลเพชร

สุรเดช พุดประภากุล

บรรณาธิการศิลป์

พจรูญ คุศรีพิทักษ์

พิธีสูจน์อักษร

สุรเดช พุดประภากุล

วรกานต์ วงษ์สุวรรณ

ยุภาพร ธัญวิวัฒน์กุล

Graphic Design

Codamax.co.,Ltd

พิมพ์

บริษัท รักอักษรพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด

สวัสดีผู้อ่านที่น่ารัก

พิพิธเพลินฉบับนี้ เราชาว สพร. ภูมิใจนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้
อย่างรื่นรมย์ รวมทั้งเนื้อหาที่วาดด้วยเรื่องราวที่มาจากแหล่งข้อมูลและความคิดทั้งภายในและภายนอกประเทศ

หวังว่าผู้อ่านจะได้รับสาระความรู้และความบันเทิงกันอย่างรื่นรมย์

กองบรรณาธิการ

การสร้างสรรคั้ นวัตกรรม เพื่อการเรียนรู้ อย่าง รื่นรมย์

Work shop กลุ่มดีไซเนอร์

แบ่งกลุ่มย่อย สร้างพื้รทัศน์ในฝัน

วิทยากรการสัมมนา

บรรยากาศการสัมมนา

อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ อัจฉริยะของโลกกล่าวไว้ว่า จินตนาการสำคัญกว่าความรู้ จริงหรือ? ความรู้มีมากมาย อยู่ทั่วไปก็จริง แต่จินตนาการหรือความคิดฝันเป็นตัวกระตุ้น ให้เราเสาะหาความรู้มาทำให้เป็นจริง

การออกแบบหรือดีไซน์ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นรอบตัวเรา และเป็นกระบวนการที่ต้องการจินตนาการเป็นตัวกระตุ้น วัตถุ สิ่งของต่างๆ ล้วนผ่านกระบวนการดีไซน์มาแล้ว ถ้าพูดถึง นักออกแบบ หรือ ดีไซเนอร์ ว่าเป็นผู้สร้างสรรคั้สังคม ก็อาจจะไม่ห่างไกลความจริง การออกแบบการจัดแสดงหรือการสร้างสรรคั้ นวัตกรรมภายในพื้รทัศน์ กลุ่มคนออกแบบก็มีส่วนสำคัญ แต่การออกแบบสร้างสรรคั้ นวัตกรรมจะไม่สมบูรณ์ ถ้าขาดนักทวารั้กษั้ ผู้นำาณาการนำเสนอข้อมูลเรื่องราวต่างๆ

การสร้างสรรคั้ นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ ภายในพื้รทัศน์ ในปัจจุบันบุคคลทั้งสองกลุ่มที่กล่าวถึงจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรคั้ไม่ให้พื้รทัศน์ “ตาย” และสามารถเป็นแหล่งที่คนทุกกลุ่มเข้ามาหาความรู้ ความบันเทิงหรือแม้กระทั่งการพักผ่อนตามอัธยาศัย ถ้าจะพูดว่า “ดีไซเนอร์และนักทวารั้กษั้ เป็นกลุ่มคนที่ใช้จินตนาการหรือความฝันไขว่คว้าหาความรู้ มาสร้างสรรคั้ความฝันให้เป็นจริงขึ้นมา” คงไม่เกินความเป็นจริงมากนัก

“การสร้างสรรคั้ นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ อย่าง รื่นรมย์” เป็นหัวข้อการสัมมนาเชิงปฏิบัติการซึ่งสถาบันพื้รทัศน์ที่ การเรียนรู้แห่งชาติ ร่วมกับบริษัท Story! Inc ประเทศนิวซีแลนด์ และ บริษัท Pico จำกัด (มหาชน) จัดขึ้นที่ โรงแรม รอยัลซิดี ปีนเกล้า เมื่อวันที่ 3-4 เมษายน ที่ผ่านมา เป็นการสัมมนา ร่วมระหว่างกลุ่มคนทำงานด้านพื้รทัศน์และกลุ่มคนที่ออกแบบ การจัดแสดงพื้รทัศน์หรือ ดีไซเนอร์ โดยสถาบันฯและบริษัท ดังกล่าวได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดนิทรรศการและดูแลงาน พื้รทัศน์ที่จากประเทศนิวซีแลนด์และสหรัฐอเมริกา มาบรรยาย และประชุมเชิงปฏิบัติการ workshop ร่วมกัน โดยในวันที่ 3

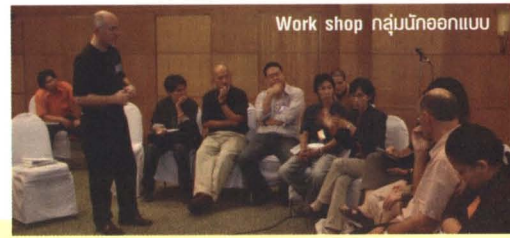
เป็นการบรรยายถึงประสบการณ์และวิธีการออกแบบตลอดจน การแก้ไขปัญหาในการจัดนิทรรศการและการทำพื้รทัศน์ ส่วนในวันที่ 4 ช่วงเช้าบรรยายวิธีการสร้างเรื่องจัดแสดง ช่วงบ่ายเป็นการแบ่งกลุ่มย่อย รวมถึงดีไซเนอร์และกลุ่มพื้รทัศน์ เพื่อร่วมกันสร้างพื้รทัศน์ในฝัน ก่อนแยกย้ายกลับบ้านพร้อม กับจินตนาการสำหรับสร้างฝันให้เป็นจริง

Work shop กลุ่มพื้รทัศน์

อ. เดลิมชัย ท่อนาค ประธานเปิดการสัมมนา

Work shop กลุ่มนักออกแบบ

ถ่ายรูปหมู่ก่อนกลับบ้าน

นิยมทำให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เสนอแนวคิดความเป็นชาติ เรื่องราวของชนกลุ่มน้อยและชนพื้นเมือง ต้องระมัดระวังเรื่องราวที่ขัดกับความเชื่อดั้งเดิมหรือความคิดที่รุนแรง จะเห็นได้ว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมีหน้าที่ทางสังคมมากขึ้น ส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมทั้งการให้การศึกษาและการเรียนรู้ แม้ว่าการแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑสถาน โครงสร้างที่กล่าวมานี้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่จะนำเสนอเพราะไม่ว่าพิพิธภัณฑสถานจะนำเสนอเรื่องใดก็ตาม จะสามารถจัดให้เป็น

ประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภทก็ได้ แต่ก็ต้องมีการแยกประเภทของพิพิธภัณฑสถานเนื่องจากพิพิธภัณฑสถานแต่ละประเภทย่อมมีความแตกต่างกันซึ่งจะส่งผลต่อนโยบายและกลุ่มเป้าหมาย ปัจจุบันมีการแข่งขันกันระหว่างพิพิธภัณฑสถานมากขึ้น ทำให้เกิดการผสมผสานแนวปฏิบัติของพิพิธภัณฑสถานแต่ละประเภทเข้าด้วยกัน ส่งผลให้เกิดการกระจายความคิดและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างพิพิธภัณฑสถาน และเล่นแบ่งในการแบ่งประเภทพิพิธภัณฑสถานก็จะจางลง

ความเห็นจากคนทำงานพิพิธภัณฑสถาน

นิกา จันทมาลา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี

การจัดสัมมนาของสถาบันครั้งนี้ ก็เป็นเรื่องที่ดี เห็นด้วยกับหัวข้อของการสัมมนา ทำให้เห็นความคิดระหว่างคนพิพิธภัณฑสถานกับคนนอกแบบ

การทำพิพิธภัณฑสถานที่มีความหลากหลายในรูปแบบของการจัดแสดงและเนื้อหา ยกตัวอย่างที่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี เราจัดแสดงเรื่องราวเน้นให้เห็นความหลากหลาย ผู้ชมสามารถรับรู้ เรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย

การจัดแสดงด้วยการใช้สื่อประยุกต์ เป็นเรื่องที่ดี เพราะสามารถช่วยในการจัดแสดงให้หลากหลายได้ แต่ถ้าใช้มากเกินไปก็ต้องมีงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ ถ้างบประมาณไม่พอก็จะมีผลเสียตามมา และอีกอย่างการกำหนดเป้าหมายของพิพิธภัณฑสถานก็เป็นสิ่งสำคัญ ของเราเป็นพิพิธภัณฑสถานรัฐวิสาหกิจกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การนำเสนอก็จะง่ายขึ้น แต่ก็ไม่สามารถกำหนดลงไปได้ จึงต้องทำอย่างกลางๆไว้ก่อน

กิจกรรมก็เป็นเรื่องที่สำคัญของพิพิธภัณฑสถาน ต้องหลากหลาย ทำดีๆให้ทุกกลุ่มคนมีส่วนร่วม แต่พิพิธภัณฑสถานของรัฐวิสาหกิจมีข้อกำหนดเรื่องงบประมาณจะจัดบ่อยก็ไม่สามารถทำได้ง่ายนัก

นารัตน์ ทองแท้ : พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่น จันเสน จังหวัดนครสวรรค์

ตัวนิทรรศการอยู่ที่จุดประสงค์ว่าเราจะเล่าเรื่องอะไร การมีผู้นำชมในพิพิธภัณฑที่เป็นการถ่ายทอดให้เกิดการเรียนรู้ เพราะว่า โบราณวัตถุอาจจะไม่เป็นตัวที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ครบถ้วน ผู้นำชมจะเป็นผู้กระตุ้น สอดแทรกเกร็ดความรู้อื่นๆ เช่น ปรัชญา ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของพิพิธภัณฑที่

การจัดแสดงในพิพิธภัณฑที่ เป็นสิ่งสำคัญ เราต้องรู้ว่าเราจะให้การเรียนรู้อะไร ของเราเป็นพิพิธภัณฑที่เน้นโบราณวัตถุ เล่าเรื่องเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง โดยใช้โบราณวัตถุเป็นสื่อ จัดเป็นยุคสมัยตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์เป็นต้นมา การที่เราเน้นใช้โบราณวัตถุจัดแสดง เนื่องจากว่าเป็นพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่น ต้องการบอกเรื่องราวท้องถิ่น เป็นความภาคภูมิใจบรรพบุรุษของชุมชน เรียนรู้วิถีชีวิตจากโบราณวัตถุที่จัดแสดง ต้องการให้คนในท้องถิ่น รัก หวงแหน ความเป็นท้องถิ่นตัวเอง

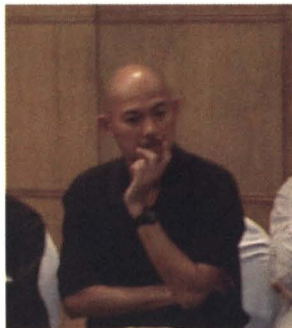
ตรีหทัย สุพรรณธรรมา : Designer บริษัท Right Man จำกัด
สัมมนาครั้งนี้ก็สนุกดี ได้ทราบความเห็นหลากหลาย ทั้งจากฝ่ายพิพิธภัณฑที่และฝ่ายผู้ออกแบบ ในความคิดตัวเองอยากเห็นพิพิธภัณฑที่เป็นการเล่าเรื่องอย่างง่าย ไม่ใช่บอร์ดยาวแต่ตัวหนังสือเยอะๆ อาจจะทำในลักษณะที่สามารถสัมผัสได้มากขึ้น หรือเป็นแบบ interactive อย่างเช่นพิพิธภัณฑที่วิทยาศาสตร์ที่ปทุมธานีเป็นพิพิธภัณฑที่ที่สนุก สัมผัสได้ ซึ่งความจริงแล้วพิพิธภัณฑที่ควรจะเป็นอย่างนั้น

อีกอย่างหนึ่งภัณฑารักษ์ก็อยากจะให้ข้อมูลมากๆ เหมือนกับเป็นหนังสือเล่มหนึ่งเลย การออกแบบจัดแสดงก็จะยาก เพราะว่าไม่สามารถที่จะใส่ Information ได้ทั้งหมด และเราต้องคำนึงถึงด้วยว่าเรามีกลุ่มคนที่เข้ามาชมพิพิธภัณฑที่นั่นมีหลายกลุ่ม ต้องออกแบบให้ทุกกลุ่มสนุกและเรียนรู้ได้

การจัดกิจกรรมเสริมหรือจัดนิทรรศการชั่วคราวก็จะดีกับกลุ่มนักเรียน ก็เป็นการช่วยกระตุ้นการเข้าชม

นพดล อยู่เพ็ง : Designer บริษัท We Are Presentation จำกัด

พิพิธภัณฑที่ต้องมีความแตกต่าง หลากหลาย ต้องมีอุปกรณ์ช่วยในการจัดแสดงสามารถดึงดูดผู้เข้าชม ให้เกิดความสนใจในสิ่งที่เราจัดแสดง เครื่องมือที่ดึงดูดคืออะไร ต้องทำให้เจอเมื่อเข้าชมแล้วต้องมีความต่อเนื่องตลอดเรื่องและสามารถเป็นสิ่งบอกเล่าไปถึงคนอื่น ๆ ให้มาเข้าชมพิพิธภัณฑที่ได้อีกด้วย สิ่งสำคัญพิพิธภัณฑที่ไม่ควรที่จะเป็นบอร์ดจัดแสดงข้อมูลเล่าเรื่องอย่างเดียว เพราะว่าโดยธรรมชาติของการอ่านไม่มากนัก อาจจะอ่านประมาณ 50 หน้าหนังสือก็มากแล้ว เอาวัตถุเข้ามาเสริมเป็นตัวเล่าเรื่อง ชักชวนให้เกิดความอยากรู้อีกส่วนหนึ่งเหมือนกัน

เก็บมาเล่า

โดย ทอดยอด

วัฒนธรรม ไม่เคยหยุดนิ่ง

ยามเช้าร้อนๆ ของวันหนึ่งในเดือนมีนาคม พวกเราสี่สาวจาก สพร. นัดรวมพลกันแถวสามย่านเพื่อเดินทางไปกับโครงการ “วัฒนธรรมล้ำจร ชีวิต...วัฒนธรรม...ธรรมชาติ สระบุรี” ซึ่งจัดโดย โครงการ Think Earth : Think Music ของสถาบันดนตรียามเช้าและคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดอกคูณสีเหลืองกำลังบานสะพรั่งในฤดูร้อนแล้งตลอดสองฝั่งถนนที่ทอดผ่าน ตอนรับผู้เดินทางอย่างร่าเริง จุดหมายสุดท้ายคือชมรมไทยวน สระบุรี ระหว่างทางเราได้แวะที่วัดสูงต้นกำเนิดของตำนานเสาร้องให้และวัดสมุหประดิษฐานาราม เพื่อชมภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงวิถีชีวิตไทยวน

ชมรมไทยวนตั้งอยู่ริมแม่น้ำ เป็นอาคารไม้หลังใหญ่ ภายในจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ของชาวไทยวน ทางเจ้าภาพคือกลุ่มศิลปินลุ่มน้ำขาม ลพบุรีและชมรมไทยวน สระบุรี ได้จัดการแสดงหลายประเภทไว้ต้อนรับพวกเรา เช่น การตีกลองใหญ่ การแสดงเพลงของทาน เพลงเกี่ยวข้าว เพลงซักกระดาน เพลงฉ่อย ฟ้อนไทยวน พร้อมอาหารรสอร่อยกับลมเย็นๆ จากแม่น้ำที่ช่วยคลายร้อนได้อย่างชื่นใจ โครงการนี้จัดขึ้นเพื่อให้ “คนนอก” อย่างพวกเราได้รู้ถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของไทยวน ซึ่งได้อพยพมาอยู่ที่สระบุรีตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 การแสดงพื้นบ้านไทยวนหลายอย่างสะกดตากระตุกใจเป็นพิเศษเพราะนอกจากการฟ้อนการรำและดนตรีพื้นเมืองแล้ว เรายังได้พบกับร่างของจอมพล. พิบูลสงคราม

เราไม่อาจวัดได้ว่าสิ่งเหล่านี้ถือเป็นวัฒนธรรมของไทยวนในระดับใด เพลงร่ำวงซึ่งแสดงโดยผู้เฒ่าผู้แก่ไทยวนนั้นมีเนื้อร้องที่ว่า “แปดนาฬิกาได้เวลาชกธง” และ “เราสนับสนุน ป. พิบูลสงคราม” นอกจากนี้ยังมีเพลงเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่สอง เช่น “ปตอ.ยิงเรือบิน” และ “ระเบิดลงที่ลพบุรี” เป็นต้น

ถ้ามองผ่านแว่นของนักประวัติศาสตร์ก็ต้องบอกว่า นี่คือนิเวศทางวัฒนธรรมจากสมัยเชื้อผู้นำชาติพันธุ์หรือสมัยสร้างชาติของจอมพลป. พิบูลสงครามที่ถูกส่งมาถึงที่นี่และยังดำรงอยู่ในรูปร่างของวัฒนธรรมหนึ่งของชาวไทยวน เราจะพบลักษณะที่คล้ายคลึงกันนี้ได้ทั่วประเทศ ซึ่งรัฐสมัยนั้นได้สนับสนุนให้มีการร่างมาตรฐานโดยมีทลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้แต่งเนื้อร้องที่มีเนื้อหาปลุกใจให้รักชาติ

หากมองในอีกแง่มุมหนึ่งนี่คือลักษณะตามธรรมชาติของวัฒนธรรมที่ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง มีการผสมผสานกันระหว่างสิ่งใหม่และเก่า เพราะทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติล้วนเคลื่อนไหว จึงไม่มีสิ่งใดสามารถหยุดนิ่งอยู่ได้นอกจากสิ่งที่ได้ตายไปแล้วเท่านั้น

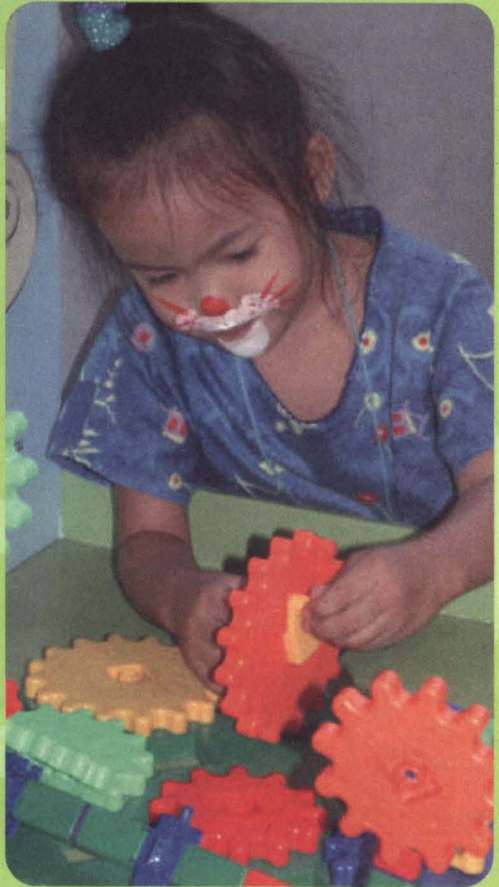
เด็ก ๆ (จะ) สนุกได้อย่างไร ในพิพิธภัณฑ์

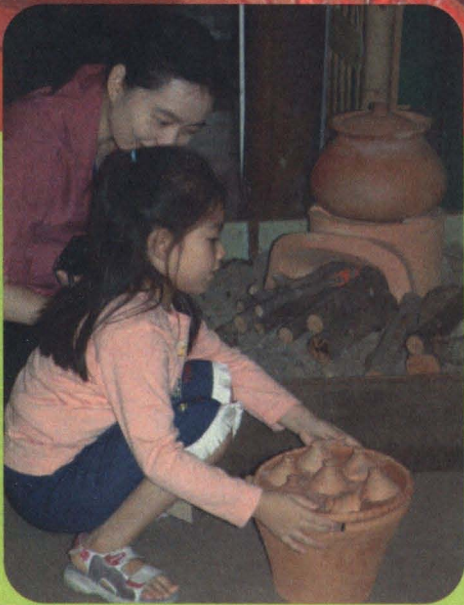
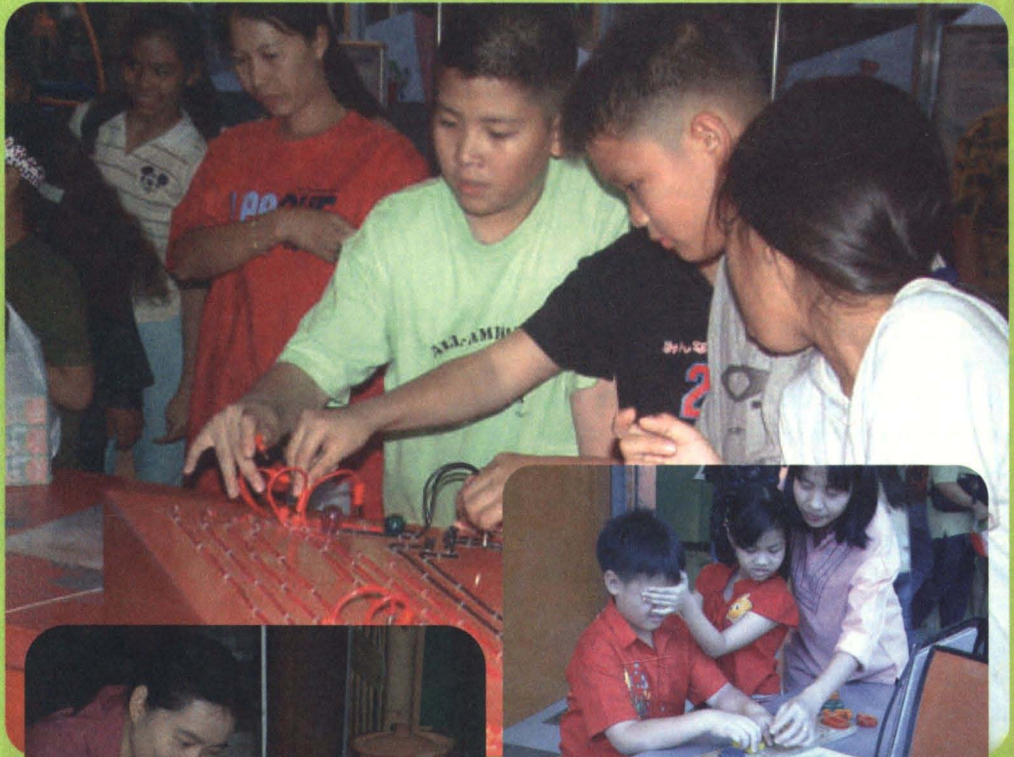

หลังจากที่ได้รับข้อมูลและประเด็นที่น่าสนใจที่เด็ก ๆ ได้ฝากมา ทำให้ตระหนักคิดได้ว่า ถ้าอยากจะเห็นเด็กสนุกในพิพิธภัณฑ์ เราก็จะต้องเริ่มต้นจากตัวเองก่อน การเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก นับเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ คนพิพิธภัณฑ์ทุกคนคงจะทราบดีว่าการเล่นเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับเด็ก ๆ ในทุกช่วงวัย ถ้าเราอยาก让孩子สนุก เราคงต้องมาคิดกันว่า มีอะไรเล่นได้ ในพิพิธภัณฑ์ของเราบ้าง

พิพิธภัณฑ์ทุกแห่ง ต่างก็คาดหวังปรารถนาให้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก พิพิธภัณฑ์บางแห่งจัดสร้างนิทรรศการและเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าการเดินชมเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ตื่นเต้น ทำให้เด็กเกิดประสบการณ์การเรียนรู้โดยตรงผ่านการเล่น และน่าจะเป็นสิ่งที่เด็กรู้สึกเพลิดเพลินโดยไม่รู้สึกลัวว่าถูกบังคับให้ให้มาชมพิพิธภัณฑ์

แต่การจัดสร้างนิทรรศการหรือการเตรียมกิจกรรมนั้นก็ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญ นิทรรศการบางชุดน่าสนใจ มีความสวยงามแต่ไม่สามารถใช้งานได้ หรือกิจกรรมบางอย่างมีความยาก ง่ายเกินไป เด็กก็จะรู้สึกเบื่อหน่าย สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ละเมียดละไมมากสำหรับคนพิพิธภัณฑ์ ที่ทำงานกับเด็ก ๆ ต้องไม่มีสิ่งที่จะต้องตระหนักถึง รยละเอียดบางอย่างเล็กน้อย ๆ อย่างเช่นป้ายห้ามทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้สามารถสกัดกั้นการเรียนรู้ของเด็กโดยที่เราอาจจะไม่ทราบ ซึ่งคนพิพิธภัณฑ์ก็คงจะต้องหาคำใหม่ ๆ มาใช้แทนคำนี้แล้ว

คนพิพิธภัณฑที่มีหน้าที่นำชมคงจะต้องทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี คือสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองให้กับเด็ก และเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ที่ดี แนะนำสิ่งที่เด็กควรปฏิบัติขณะเข้าชมพิพิธภัณฑฯ กระตุ้นให้เด็กเกิดความใคร่รู้อยากเห็นและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมก็เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้เด็กรู้สึกสนุก บรรยากาศที่เบียดเสียดเต็มไปด้วยผู้คนหรือเสียงที่อื้ออึงก็ทำลายการเรียนรู้ที่สนุกของเด็กๆ เพราะไม่สามารถได้ยิน หรือสื่อสารกับใครได้สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่สรุปมาจากข้อมูล และประเด็นน่าสนใจที่เด็ก ๆ ฝากมา เพราะว่าตอนนี้เด็ก ๆ รอที่จะสนุกกันในพิพิธภัณฑฯ

“เก็บวันนี้ พรุ่งนี้ก็เก่า” แนวคิดที่ก่อให้เกิดแหล่งเรียนรู้ร่วมสมัย ภายใต้การนำเสนอมิวสิคัมแห่งใหม่ “บ้านพิพิธภัณฑ์” เป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กดำเนินการโดยสมาคมกิจวัฒนธรรม จัดแสดงวิถีชีวิตของชาวเมืองชวบ้านยุค 2500 และใกล้เคียง เปิดให้เข้าชมเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2544 เป็นอาคาร 3 ชั้น ตั้งอยู่บนที่ดินบริจาคม 58 ตารางวา ทั้งหมดเป็นงานอาสาสมัคร ไม่มีค่าแรง การก่อสร้างและดำเนินงานได้รับความอนุเคราะห์จากหลายฝ่าย ทั้งในด้านทุนทรัพย์ กำลังความคิด กำลังแรง และกำลังใจ

การจัดแสดงภายในบ้านพิพิธภัณฑ์มุ่งเน้นเรื่องสิ่งของใกล้ตัวที่เรามักมองข้าม แต่พอรู้สึกตัวอีกทีก็หาดูไม่ได้อีกแล้ว ไม่ว่าจะเป็นกล่องสบู่ ยาสระผม แป้ง กระจกบ่มนม ยาสิฟัน หนังสือเรียน เรือป๊อปปี้ หนังสือนิยาย แผ่นป้ายโฆษณา ฯลฯ ของกระจุกกระจิกเหล่านี้สามารถบอกเล่าเรื่องราวในอดีตได้อย่างมีสีสัน

ชั้น 1 ของบ้านฯ จำลองเป็นร้านค้าต่าง ๆ ในตลาด เช่น ร้านกาแฟ ซึ่งเราจะได้นั่งบนเก้าอี้เชคโกที่วางคู่กับโต๊ะกลมหินอ่อน ฟังเสียงตามสาย นั่งบนเก้าอี้ตัดผมในร้านตัดผม ชมปกหนังสือนิยายสวย ๆ และเครื่องเขียนสมัยก่อนในร้านขายหนังสือ ดูเรือป๊อปปี้และของเล่นน่ารักต่าง ๆ ที่จัดแสดงในตัวร้านขายของเล่น และเปิดดูลิ้นชักใส่ยาสมุนไพรนบร้อยที่ร้านขายยา

ชั้น 2 เป็นนิทรรศการของบริจาคม จัดแสดงในตู้ตามมุมต่าง ๆ เช่น มุมสุวัตดี จัดแสดงข้าวของเช่น เตียง โต๊ะ ตู้ ฯลฯ ที่ได้รับบริจาคมจากคุณปริยา สุวัตดี มุมร้านถ่ายรูปฉายาลงโฟ มุมตู้สมัยใหม่ และตู้โบราณ

ชั้น 3 จำลองเป็นร้านสรรพสินค้า ร้านขายแผ่นเสียง ร้านห้องเรียนที่มีโต๊ะเรียนเก้าอี้และกระดานดำให้ขีดเขียนเล่น และที่ว่าการอำเภอสีหนคร ผู้ชมสามารถสัมผัสบรรยากาศย้อนยุคเหล่านี้ได้ด้วยตัวเอง โดยสามารถหยิบจับของส่วนใหญ่ที่จัดแสดงไว้บนตู้ได้ และยังสามารถถ่ายรูปได้โดยไม่หวังห้ามแต่ประการใด

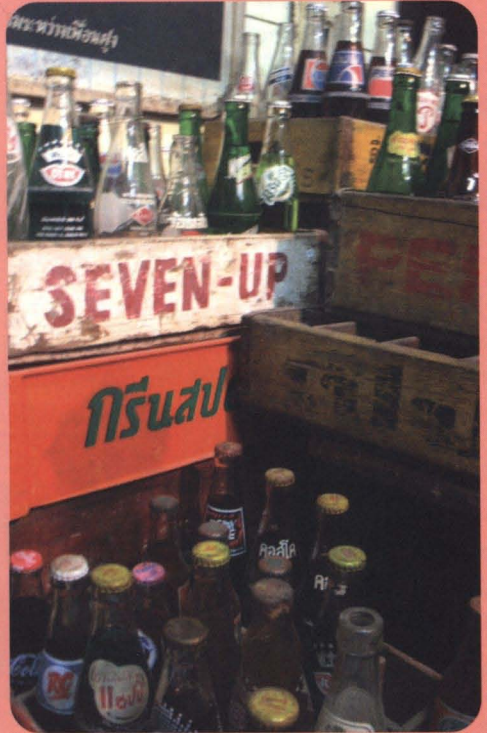

“ผู้ชมสามารถสัมผัสบรรยากาศย้อนยุค
เหล่านี้ได้ด้วยตัวเอง โดยสามารถหยิบจับ
ของส่วนใหญ่ที่จัดแสดง
ไว้นอกตู้ได้ และยังสามารถถ่ายรูปได้
โดยไม่หวงห้ามแต่ประการใด ”

“บ้านพิพิธภัณฑท์”

บ้านพิพิธภัณฑท์

อยู่ที่ 170/17 หมู่ 17 ซอยคลองโพ 2 ถนนศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ 10170
เปิดให้เข้าชมเฉพาะวันเสาร์และอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 10.00-17.00 น.
อัตราค่าเข้าชม ผู้ใหญ่ 30 บาท เด็กโต 10 บาท เด็กเล็กเข้าชมฟรี
โทรสอบถามเส้นทางและข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่
คุณเอนก นาวิกมูล 09-666-2008 , 09-200-2803
ขอขอบคุณ คุณเอนก นาวิกมูล
คุณบันทึกทอง นาวิกมูล แห่งบ้านพิพิธภัณฑท์

พิพิธภัณฑที่มีชีวิต ของประเทศญี่ปุ่น

“Give me a museum and I'll fill it” - Pablo Picasso

ปัจจุบัน การจัดนิทรรศการบอกเล่าเรื่องราวในพิพิธภัณฑ ได้พัฒนาแบบก้าวกระโดด เพื่อชูปชีวิตพิพิธภัณฑและดึงดูดความสนใจรวมถึงกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้ชม ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการสร้างและปรับปรุงพิพิธภัณฑให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยของเยาวชนและประชาชน ผ่านการใช้เทคนิคนำเสนอสมัยใหม่และภาพลักษณ์ร่วมสมัย

ผู้เขียนมีโอกาสเยี่ยมชมพิพิธภัณฑกว่า 10 แห่งในประเทศญี่ปุ่นช่วงปลายเดือนมีนาคมที่ผ่านมา และประทับใจในคุณสมบัติโดดเด่นหลายประการของพิพิธภัณฑ 4 แห่งในกรุงโตเกียว ได้แก่ The National Museum of Emerging Science and Innovation (Miraikan), National Science Museum, The Edo-Tokyo Museum และ Ghibli Museum บรรยากาศแบบ Art Gallery การใช้บล็อกพลาสติกใสอย่างหนาบรรจุสัตว์ ไม้ไผ่ ต้นไม้ ฟอสซิล ผสมผสานกับการจัดวางและสีลันที่ร่วมสมัย (สีเทอร์ควอยส์ แดง ขาว และดำ) ใน National Science Museum และ Miraikan Museum นับเป็นความสำคัญในการจำลองบรรยากาศ Art Gallery ไว้ในพิพิธภัณฑ รวมถึงฉกรูปรูปแบบนิทรรศการเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ที่เคยเป็นเหมือนห้องทดลองไร้ชีวิตและน่าอึดอัดให้น่าสนใจเปี่ยมด้วยพลังและสีลัน

การใช้พื้นที่ทางเดินจรดเพดานอย่างคุ้มค่า เป็นการคำนวณการใช้พื้นที่อย่างแยบยล เช่น การทำเครื่องหมาย/ข้อความบอกทิศทางขนาดใหญ่บนพื้นทางเดินสื่อความชัดเจนเรียบง่ายของ Miraikan Museum หรือแผนที่ DNA บนพื้นลามิเนตสีขาวของ National Science Museum ซึ่งประกอบด้วยหลอดไฟขนาดเล็กเรียงเป็นสายบอกลักษณะ DNA ของ species พิษหรือสัตว์ที่บรรจุในกล่องซึ่งกระจายอยู่ตามที่ต่างๆ นอกจากนี้ การใช้พื้นที่ในอากาศจนถึงเพดานของ National Science Museum แขนงกระดูกไดโนเสาร์หรือพันธุ์ไม้ขนาดใหญ่สร้างความโดดเด่นและเติมเต็มพื้นที่ของพิพิธภัณฑ **แบบจำลองมีชีวิต** ญี่ปุ่นแสดงศักยภาพเจ้าแห่งแบบจำลองใน The Edo-Tokyo Museum ผู้ชมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ไม่สามารถละสายตาจากบ้านรับรองในสวนสาธารณะ Hibiya ซึ่งตั้งอยู่ใต้พื้นบุกระจุกใส หลังคาบ้านเลื่อนเปิดออกได้ ทำให้ผู้ชมเห็นพื้นที่ภายในแนวตัดของสถาปัตยกรรมและผู้คนที่กำลังลีลาศ หรือโรงละครขนาดจิ๋วที่แสดงละครแนวสยองขวัญ บรรจุเทคนิคการขับเคลื่อนตัวแสดงอันชาญฉลาด นอกจากนี้ยังมีแบบจำลองชุมชนและผู้คนขนาดจิ๋วจำนวนหลายร้อยรอบๆ สะพาน Ryogoku ที่มีรายละเอียดมากมาย จนต้องมิกล้องส่องทางไกลให้ผู้ชมสามารถเก็บรายละเอียดต่างๆ

เทคโนโลยีสมัยใหม่ National Science Museum และ Miraikan Museum ดึงดูดความสนใจของเด็กๆ ผ่านเทคนิคง่ายๆ ไปจนถึงคอมพิวเตอร์ เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ชมและนิทรรศการ นอกจากนี้ National Science Museum ช่วยอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าและเรียนรู้ผ่านการใช้ PDA Exhibition Guide ขนาดเท่าฝ่ามือที่ผู้ชมสามารถถือไปตามจุดต่างๆ เพื่อฟังข้อมูลเชิงลึกของนิทรรศการโดยไม่ต้องกดปุ่มใดๆ เนื่องจากสัญญาณจะถูกยิงมายังเครื่องเมื่อผู้ชมเดินมาถึงจุดนิทรรศการนั้นๆ ส่วน IC card ซึ่งผู้ชมจะได้รับแจกตอนเข้ามาในพิพิธภัณฑ สามารถใช้บันทึกข้อมูลที่น่าสนใจตามจุดต่างๆ โดยไม่ต้องจดเพียงนำ IC card แตะกับเครื่องและนำกลับบ้านไป ผู้ชมสามารถดึงข้อมูลที่บันทึกผ่านเว็บไซต์ของพิพิธภัณฑฯ โดยใส่ password ที่ได้รับ และข้อมูลที่เลือกบันทึกไว้จะปรากฏขึ้น

ดินแดนแห่งการ์ตูน ผู้ชมสามารถสัมผัสความเป็นโลกการ์ตูน ตั้งแต่ก้าวแรกที่เหยียบ Ghibli Museum พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จัดแสดงผลงานการ์ตูนญี่ปุ่นมากมาย เริ่มจากกล่องกระจกที่บรรจุฉากซ้อนชั้นลึกลับของการ์ตูนเรื่องต่างๆ หรือบ้านตุ๊กตาที่เต็มไปด้วยหน้าต่างบรรจุงานการ์ตูน รวมถึงผลงานของ Miyazaki Hayao ผู้สร้างการ์ตูนชื่อดัง เช่น My Neighbor Totoro, Spirited Away และ Princess Mononoke จนถึงการ์ตูนคลาสสิก Heidi ปัจจุบัน Ghibli Museum จำลองห้องทำงานของ Miyazaki Hayao ประกอบด้วย โต๊ะทำงานจริง ภาพร่างการ์ตูนหลายร้อยภาพ และที่มาของแรงบันดาลใจ อาทิ วัตถุ หนังสือ ฯลฯ ความน่ารักสดใสของการ์ตูนสร้างความประทับใจไม่รู้ลืมให้แก่ผู้ชมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ จึงไม่น่าแปลกใจว่าผู้สนใจทั้งในและต่างประเทศจะต้องจองบัตรเข้าชมพิพิธภัณฑ์ล่วงหน้าเพื่อได้รับการระบุวันและเวลาที่แน่นอนในการเดินทางไปยังดินแดนการ์ตูนแห่งนี้

สิ่งที่เล่ามาทั้งหมดเป็นเพียงเกร็ดเล็กๆ ของพิพิธภัณฑ์ทั้งสิ้น หากผู้ใดสนใจอยากข้อมูลเพิ่มเติมสามารถเยี่ยมชมเว็บไซต์พิพิธภัณฑ์ที่ www.kahaku.go.jp, www.edo-tokyo-museum.or.jp, www.miraikan.jst.go.jp, www.ghibli-museum.jp

ญี่ปุ่นแสดงศักยภาพเจ้าแห่งแบบจำลองใน

The Edo-Tokyo Museum

ผู้ชมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ไม่สามารถละสายตาจากบ้านรับรองในสวนสาธารณะ Hibiya ซึ่งตั้งอยู่ที่พื้นที่มรดกโลก หลังคาบ้านเลื่อนเปิดออกได้

โลกต่างสี

โดย "ตรีศัตร"

Japan : ญี่ปุ่น

Lost in Translation : เหงา ไม้และหลงทาง

ในที่สุดก็ได้กลับมาเยือนประเทศญี่ปุ่นอีกครั้ง แต่คราวนี้ให้ความรู้สึกไม่เหมือนครั้งที่ผ่านมา วัฒนธรรมชนที่เรียบง่ายข้างเดินสวนทางกับวิถีชีวิตที่มีพิธีรีตรองซับซ้อนที่ยากจะหยั่งถึงของคนญี่ปุ่นเสียจริง ทำให้ผู้ที่เดินทางคนเดียวถูกปล่อยเกาะให้โดดเดี่ยวอ้างว้างโดยไม่ทันตั้งตัว ความรู้สึกที่เกิดขึ้นทำให้ทวนคิดถึงภาพยนตร์เรื่อง Lost in Translation ที่มี บิล มอร์เรย์ และ สกาเลต โจแฮนสัน แสดงนำ ถ่ายทอดเรื่องราวของนักแสดงทั้งสองคนที่ต้องเดินทางมาญี่ปุ่นด้วยการทำงานและหน้าที่ ทั้งๆที่ทั้งคู่กำลังตกอยู่ในหลุมแห่งความอ้างว้างเศร้าสร้อยที่สะสม ก่อนที่จะมาเยือนประเทศญี่ปุ่น โซเฟีย คอปโปลา

(ผู้กำกับการแสดง) เลือกประเทศญี่ปุ่นเป็นฉากสำหรับการตอกย้ำความเหงา ความโดดเดี่ยวอย่างได้อารมณ์สวยงาม นอกจากนี้ยังสร้างภาพชัดแย้งให้กับความรู้สึกของตัวละครทั้งสอง อากาศเย็บสจัด เหงาหงอยแอบแฝงอยู่ในบรรยากาศที่ครึกโครมลึกลับ วนวาย เต็มไปด้วยมดคนนับพันที่อยู่ในชุดสูทสีเข้มกำลังเดินอย่างเป็นระเบียบบนถนน สะท้อนความรู้สึกของผู้เขียนได้อย่างเหมาะเจาะ อีกทั้งการสื่อสารในชีวิตประจำวันนั้นก็จำใจต้องหยุดชะงักลง ปิดตาย ไม่ว่าจะดินร่นขนาดไหน...

ความเป็นชนที่เน้นธรรมชาติและความลงตัวที่พอเหมาะ รวมไปถึงวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของชาวญี่ปุ่น อาหารทุกอย่างจะถูกแบ่งสันปันส่วนลงในถ้วยเล็ก ตกแตงน้อยๆแต่ออกมางดงาม แต่ละคนก็รับประทานกันไปของใครของมันไม่มีการแบ่งปันกันตรงกลาง เปรียบเสมือนการดำเนินชีวิตของคนญี่ปุ่นที่ทุกคนมีขอบเขต มีความเคารพในความเป็นปัจเจกสูง การรับประทานอาหารแบบนี้สร้างบรรยากาศเปล่าเปลี่ยวให้กับนักพเนจรคนหนึ่งได้ เมื่อมองไปใต้ะซังๆ ที่นั่งกินคนเดียวมีหนังสือการ์ตูนเป็นเพื่อน เป็นบริการที่เตรียมไว้ต้อนรับผู้ฉายเดี่ยวโดยเฉพาะ การนั่งรับประทานอาหารที่คาเฟ่หรือร้านถือว่าเป็นวัฒนธรรมแบบปัจเจกชนเช่นกัน ต่างกับบ้านเราที่มักจะไปกินเป็นกลุ่มรับประทานอาหาร และสรวลเสเฮฮาด้วยกัน

ตามที่คาดไว้ การหลงทาง... ก็โล่งสำราญมาติดๆ... อ่านป้ายบอกทางไม่ออก นอกเหนือจากโลโก้ต่างๆที่เราคุ้นเคย พอจะเป็นใบนำทางได้ เช่น อิซซัน คิโนคุนิยะ หรือโตคิว เวลาเกือบตีหนึ่งผู้เขียนออกมาจากสถานีรถไฟใต้ดิน ลืมไปว่าจะเดินกลับมาโรงแรมอย่างไร ขณะที่มองหาสิ่งที่คุ้นตา ก็เหลือบไปเห็นคุณพ่อกับคุณแม่คนหนึ่งกำลังทำ หน้าที่ย่างชะมวกเข้มนั้โบราณตอนกลางคืนเพื่อส่งสัญญาณให้ผู้ช้รถทุกคนทราบว่ “ระวังตรงนี้นะครับ เรากำลัง ชุดถนน” เราเห็น เราก็รีบยั้งคำถาม Excuse me Sir! Do you know how to get to the Imperial Hotel? เขาตอบมา@#\$%^&*#@% ^gh เอ.. จะเข้าใจกันไหมเนี่ย และแล้วด้วยไหวพริบและปัญญาที่ยังมีเหลืออยู่ อันน้อยนิด ถามแบบให้ผู้ตอบใช้ภาษาไ้ดีกว่า ชินให้เขาอธิบายมากกว่านี้คงไม่เข้าใจกันแน่ เปลี่ยนวิธีการ ถามใหม่ “Ok uhm... is Big Camera this way?” พร้อมทั้งยกมือชี้ไปยังไร้ทิศทางคล้ายกับสื่อว่า ถ้าคุณรู้ให้ ช้เนะ ที่สำคัญเราต้องออกเสียง บิ๊ก คาเมรา ว่า บิ๊กก็ กาเมรา (เป็นร้านขายเครื่องไฟฟ้าที่มีขายทุกอย่าง) ซึ่งผู้เขียนจำได้ว่าอยู่ในระหว่างทางผ่านกลับโรงแรม เป็นภาษาอังกฤษแห่งเดียวที่พอจะให้จำทางกลับโรงแรมได้ ทันใดนั้น ด้วยความมั่นใจเต็มเปี่ยมของหนุ่มนักโม่ผู้นี้ เขาก็ตอบว่า ah!!! (พร้อมกับทอดเสียงยาวๆ) Bik Kamera !! Uhm พร้อมกับชี้กระบอกไฟที่โบราณไปยังตึกที่สูงตระหง่านและเต็มไปด้วยแสงสีของโลโก้ Big Camera เมื่อผู้เขียนเห็นแสงไฟโลโก้ที่แสดงศักยภาพผสมกับเป็นร้านขายเครื่องไฟฟ้าจริงๆ ทำให้รู้สึกว่ชีวิตเหมือนมีไฟ ล่องทางอีกครั้ง โลงอก... รู้สึกว่รอบโลกอีกวัน หากใจสู้ชะอย่าง.....กับการใช้ชีวิตอย่าง ไ้ เหนงและหลงทาง

เทวโกลา แห่งเรื่องราว ของการเรียนรู้

อาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น

ในโอกาสที่อาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น จากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ในปีนี้ เทวโกลาเหนือจึงขอรวบรวมบทสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนต่อการได้รับรางวัลในครั้งนี้ มานำเสนอแก่ผู้อ่าน เพื่อให้ท่านได้ทราบกว้างๆ เกี่ยวกับเรื่องราวเบื้องหลังเบื้องหน้าเบื้องหลังเป็นมาอย่างไร และขอกระซิบตลับๆ เพิ่มเติมว่า อาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) สีเหลืองเข้มหลังนี้เองที่จะเปิดเป็น “พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ แห่งที่ 1” ให้ท่านเข้าชมจริงได้ในเร็วๆ นี้

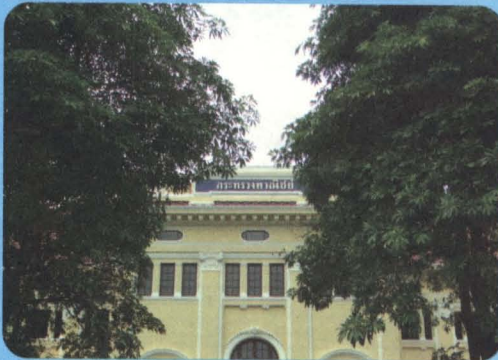
นางปองขวัญ สุวัฒนนา ลาซุส
กรรมการผู้จัดการอนุรักษ์ศิลป์
สถาปัตยกรรมปี 2549

สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ การที่อาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) ได้รับรางวัลในครั้งนี้ มีเกณฑ์ในการตัดสินคือ 1) เป็นอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และทางประวัติศาสตร์ 2) มีอายุเกิน 50 ปี และ 3) ที่น่าสนใจก็คือ ขั้นตอนในการอนุรักษ์ที่เป็นระบบอย่างมืออาชีพ ซึ่งถือเป็นเหตุผลหลักที่เลือกให้ได้รับรางวัลในปีนี้จะเห็นว่า ทีมงานได้มีการศึกษาหารายละเอียดของข้อมูล และวิเคราะห์ว่าจะเลือกใช้วิธีการอนุรักษ์และก่อสร้างอย่างไร เป็นการอนุรักษ์เชิงบูรณาการ ซึ่งแตกต่างกับอาคารสถาปัตยกรรมของยุโรป ที่อาคารไม่ได้รับการบูรณาการอย่างเป็นระบบเท่าที่ควร

จุดเด่นอีกอย่างของอาคาร ก็คือ มีการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอย

กล่าวคือ เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นวังถึง 5 วังด้วยกัน ต่อมาได้มีการรื้อวัง และพระราชทานที่ดินเพื่อสร้างอาคารเป็นที่ทำการกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งสร้างเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยของ Office Building โดยตรง จึงแตกต่างจากที่ทำการของหน่วยงานราชการที่เคยเป็นวังก่อนที่จะมีการปรับเปลี่ยนให้เป็นที่ทำการกระทรวง ซึ่งก็ต้องมีการปรับแบบเพื่อตอบรับกับประโยชน์ใช้สอยแบบใหม่

สำหรับอาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) นี้ เมื่อมีการอนุรักษ์เพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์นั้น ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยเช่นกันแต่ถือเป็นสิ่งดี เพราะตอนเป็นกระทรวงนั้น มีผู้เข้ามาเยี่ยมชมความงามของตัวอาคารได้น้อย หากเป็นพิพิธภัณฑ์แล้วถือว่ามีส่วนให้สาธารณชนมีโอกาสเข้าชื่นชมตัวอาคารได้มากขึ้น จุดประสงค์หลักของการอนุรักษ์อาคารเก่า นั้น นอกจากการบูรณะปรับปรุงอาคารแล้ว ยังต้องมีการดัดแปลงประโยชน์ใช้สอยเพื่อให้รองรับการใช้งานในปัจจุบันและสนองความต้องการของสาธารณชนมากขึ้น

รองศาสตราจารย์ ดร. บันทิต จุลาลัย
ประธานกรรมการการอนุรักษ์ศิลปะ
สถาปัตยกรรมปี 2549
สมาคมสถาปนิกสยาม
ในพระบรมราชูปถัมภ์

สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีกิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานต่างๆ ของสถาปนิกทั่วประเทศไทย ในจำนวนนี้มีสถาปนิกกลุ่มหนึ่ง ที่มีความสนใจเป็นพิเศษในการอนุรักษ์อาคารโบราณ มาตั้งแต่สมัยที่ประชาชนทั่วไปยังไม่ตระหนักในคุณค่าของอาคารเก่าแก่กัน การพิจารณาให้รางวัลอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และมีการอนุรักษ์ทางด้านศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น จึงเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2525 คณะกรรมการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรม ของสมาคมสถาปนิกสยามฯ พิจารณาคัดเลือกรายชื่อ โดยมีสมเด็จพระเทพรัตนฯ เป็นผู้พระราชทานรางวัล เป็นประจำตลอดมา การพิจารณาให้รางวัลนี้ ทางคณะกรรมการฯ ได้แบ่งรางวัลออกเป็นหลายประเภท คือนอกจากจะให้รางวัลกับตัวอาคารที่มีการอนุรักษ์อย่างดีแล้ว ยังมีการให้รางวัลกับบุคคลและองค์กรที่สนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรม ล่าสุดยังได้เพิ่มรางวัลให้กับชุมชนเพื่อเป็นการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีกด้วย

สำหรับอาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แห่งที่ 1 นี้ ได้รับรางวัลในประเภทอาคารสถาบันและอาคารสาธารณะ ซึ่งก็มีเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

เป็นอาคารที่มีอายุเกิน 50 ปี และไม่ได้อยู่ในความดูแลของสำนักพระราชวัง (เพราะอาคารที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักพระราชวัง จะอยู่ในสภาพดีอยู่แล้ว)

เป็นอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี รวมถึงคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมด้วย

เป็นอาคารที่ได้รับการอนุรักษ์อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาหรือเป็นตัวอย่างได้

และที่สำคัญที่สุดคือ การอนุรักษ์อาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) นี้เป็นการอนุรักษ์เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในยุคปัจจุบัน และ

ตอบสนองสังคม โดยการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยเป็นพิพิธภัณฑสถาน ไม่ใช่ว่าเป็นอาคารเก่า แล้วเก็บไว้เฉยๆ ซึ่งนับว่าอาคารกระทรวงพาณิชย์ของสถาบันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้รับการพิจารณาจากข้อนี้มากที่สุด

ที่ผ่านมา ทางสมาคมสถาปนิกสยามฯ ได้มอบรางวัลอนุรักษ์แก่อาคารหลากหลายที่มีการปรับเปลี่ยนการใช้สอยเดิมไปเป็นพิพิธภัณฑสถาน ตัวอย่างเช่น วังวรดิศ ของราชสกุลดิศกุล ที่ได้รับการอนุรักษ์และปรับมาเป็นพิพิธภัณฑสถานวรดิศ พระตำหนักพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ซึ่งเป็นตำหนักไม้ 2 ชั้น ขนาดกระทัดรัด ที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้เปลี่ยนมาเป็นพิพิธภัณฑสถานพระตำหนักดารารัศมี หรือวังขุนพรหม ซึ่งเป็นที่ตั้งของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งก็ได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นพิพิธภัณฑสถานเงินตรา จะเห็นได้ว่าในทั้ง 3 กรณีนี้ ไม่ว่าจะเป็นบ้าน เป็นตำหนัก หรือเป็นวัง ต่างก็มีการอนุรักษ์และปรับเปลี่ยนการใช้สอยเพื่อการใช้งานในปัจจุบันทั้งสิ้น

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างอีกหลายๆ แห่ง เช่น ที่จังหวัดน่าน มีการอนุรักษ์จวนผู้ว่าเพื่อเป็นพิพิธภัณฑสถาน หรือที่เชียงใหม่เอง ก็มีการอนุรักษ์ศาลาว่าการเพื่อปรับมาเป็นศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัดเช่นกัน กรณีที่อาจถือว่าการแปลงหน้อยก็คือพิพิธภัณฑสถานพระปกเกล้า ซึ่งแต่แรกนั้นอาคารดังกล่าวได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นห้างสรรพสินค้า ก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นที่ทำการของกรมโยธาธิการในเวลาต่อมา ท้ายที่สุดถึงได้อนุรักษ์ให้เป็นพิพิธภัณฑสถาน ในกรณีของหอศิลป์แห่งชาติ ถนนเจ้าฟ้า ก็เคยเป็นโรงภาพยนตร์มาก่อน หรือพิพิธภัณฑสถานราชทัณฑ์ ที่ได้ปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยไปจากเดิมซึ่งเป็นเรือนจำคลองเปรม

จากตัวอย่างอาคารอนุรักษ์เหล่านี้ จะเห็นว่าไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะใช้อาคารเก่า อาคารโบราณเป็นพิพิธภัณฑสถาน การอนุรักษ์อาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) เพื่อเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แห่งที่ 1 นี้ นับว่าสอดคล้องกับแนวโน้มในการเปลี่ยนอาคารเก่า เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบัน และผูกพันกับผู้คนในสังคม

วสุ โปษยะนันท์

สถาปนิก กลุ่มงานอนุรักษ์โบราณสถาน
สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร
กรมวิชาการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม
ปี 2549

สมาคมสถาปนิกสยาม
ในพระบรมราชูปถัมภ์

ในช่วงแรกของการให้รางวัลอาคารอนุรักษ์ดีเด่นนั้น เป็นช่วงเวลา
ที่ประชาชนยังไม่ค่อยตระหนักถึงการอนุรักษ์อาคารเก่าแก่
การให้รางวัลจึงถือเป็นการช่วยรักษาอาคารไม่ให้ถูกทำลายไป
เมื่อเจ้าของได้รางวัล ก็อยากรักษาอาคารของตนไว้ ในปัจจุบันนี้
จะเห็นว่ากระแสของการอนุรักษ์เป็นที่ยอมรับในวงกว้างขึ้น
สำหรับเกณฑ์ในการตัดสินอาคารอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น
ก็คือ พิจารณาอาคารที่มีคุณค่า เป็นหัวใจสำคัญ นอกจากนี้
ยังต้องคำนึงถึงขั้นตอนในการอนุรักษ์ด้วย ซึ่งสำหรับอาคาร
กระทรวงพาณิชย์ (เดิม) นี้ พร้อมด้วยในแง่ของการอนุรักษ์
และความตั้งใจของเจ้าของโครงการ

วาทัญญู เทพหัตถิ

กรรมการผู้จัดการบริษัท ภูฎาคาร จำกัด
ที่ปรึกษาด้านสถาปัตยกรรม ในการออกแบบ
และก่อสร้างเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา
อาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม)

บริษัท ภูฎาคาร จำกัด เข้ามารับผิดชอบในการสำรวจ ออกแบบ
และควบคุมการก่อสร้างอาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม)
การออกแบบเพื่อการอนุรักษ์อาคารเก่าแก่ ก็ได้แตกต่างไป
จากการออกแบบอาคารใหม่เลย เจ้าของอาคาร ซึ่งก็คือ
สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ได้กำหนดรูปแบบการ
ใช้สอย คือให้เป็นพิพิธภัณฑ์ หลักในการออกแบบก็ต้อง
ตอบสนองต่อประโยชน์ใช้สอยใหม่ ในขณะเดียวกัน สิ่งที่ต้อง
ทำควบคู่กันไปกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ก็คือ การเก็บหลักฐาน
และฟื้นฟูคุณค่าในอดีตให้กลับมาด้วย

อุปสรรคสำหรับการอนุรักษ์อาคารนี้ก็คืออยู่ที่ตัวอาคารเอง
เนื่องจากอาคารมีการใช้งานต่อเนื่องกันเป็นเวลายาวนาน มีการ
ปรับเปลี่ยนตัดแปลงอาคารค่อนข้างมาก ทั้งในองค์ประกอบ
ทางสถาปัตยกรรม เช่นมีการกันผนังใหม่ การตีฝ้าเพดานใหม่
และการตัดแปลงโยกย้ายประตูหน้าต่าง รวมทั้งเรื่องโครงสร้าง
ซึ่งถูกตัดแปลงค่อนข้างมากอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ รวมถึงงานระบบ
ที่มีการใช้ระบบปรับอากาศ และงานไฟฟ้า ที่การติดตั้งไม่คำนึง
ถึงคุณค่าอาคารประวัติศาสตร์เท่าใดนัก สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหา
และอุปสรรคที่จะต้องแก้ไข โดยโยกย้ายส่วนที่มีการต่อเติม
ตัดแปลงออกไป ขณะเดียวกันก็ต้องดูว่าจะแก้ไขความเสียหาย
จากการต่อเติมตัดแปลงนั้นอย่างไร

การอนุรักษ์อาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) นี้ ได้ทำตาม
หลักการสากล และตามที่กรมศิลปากรวางไว้ โดยเริ่มทำการสำรวจ
รังวัดตัวอาคารก่อน ศึกษาความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อนำมา
กำหนดแนวทางในการออกแบบและบูรณะ แต่ทั้งนี้ การ
สำรวจอาคารในขั้นตอนแรกนั้น ไม่อาจทำได้ทั้งหมด จำเป็น
ต้องมีการสำรวจเพิ่มเติมในระหว่างการก่อสร้าง มีการขุด
เจาะเพิ่มเติม ดังนั้นในช่วงต้นของการทำงานจึงค่อนข้างช้า
ซึ่งเจ้าหน้าที่จากกรมศิลปากรที่ร่วมทำงานด้วยจะช่วยแนะนำ
และตัดสินใจในเรื่องต่างๆ

นอกจากนี้งานอีกประเภทหนึ่งที่ไม่อาจลืมนได้ในงานอนุรักษ์
โบราณสถานก็คือ งานด้านโบราณคดี เนื่องจากพื้นที่กระทรวง
พาณิชย์ (เดิม) เคยเป็นที่ตั้งของวังในช่วงรัชกาลที่ ๓ การ
สำรวจขุดค้นทางโบราณคดีบนพื้นที่ซึ่งต้องดำเนินไปพร้อมๆ
กันกับงานด้านการอนุรักษ์อาคาร

สำหรับการจัดนิทรรศการ ซึ่งจะมาดำเนินการต่อหลังจาก
บูรณะตัวตึกเสร็จเรียบร้อยแล้วนั้น ทางเราต้องเตรียมงาน
ระบบไว้ให้ ให้สามารถใช้งานเป็นพิพิธภัณฑ์ได้โดยสมบูรณ์
ในขณะเดียวกันก็ต้องให้คำปรึกษาในการจัดนิทรรศการด้วย
เช่น ตัวอาคารมีข้อจำกัดอย่างไรบ้าง เพราะการจัดนิทรรศการ
ในอาคารเก่ามีข้อจำกัดบางอย่างที่นอกแบบนิทรรศการ
ต้องการจนถึง

จากประสบการณ์ในการทำงานในการอนุรักษ์อาคารนี้
ร่วมกับสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ รู้สึกประทับใจ
ที่ทางสถาบันฯ ให้ความสำคัญกับ “กระบวนการ” คือเปิด
โอกาสให้คนทั่วไปได้เข้ามาสัมผัสกระบวนการอนุรักษ์อาคาร
ในระหว่างที่ตัวตึกยังอยู่ในระหว่างการก่อสร้างอยู่ ซึ่งเคยคิดแล้ว
มักจะเปิดให้คนทั่วไปเข้าชมได้ เมื่อได้ชมเสร็จแล้วเท่านั้น
ที่ผ่านมาทางสถาบันฯ ได้ให้คนเข้าชมเป็นหมู่คณะหลายครั้ง
ด้วยกัน ซึ่งถือเป็นการเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์อาคาร
ให้ผู้สนใจได้สัมผัสกระบวนการ ทำให้คนรู้สึกห่วงแหนและรู้
คุณค่า

ในการทำงานอนุรักษ์อาคารหลังนี้ เป็นงานที่ท้าทาย ไม่
สามารถคาดเดาอะไรได้ ทั้งในเรื่องโครงสร้างอาคาร และ
งานระบบ ภูมิปัญญาของสถาปนิกชาวต่างประเทศที่ได้ออกแบบ
ไว้ เป็นสิ่งที่ไม่เคยพบในอาคารในเมืองไทยมาก่อนเลย อาคาร
กระทรวงพาณิชย์ (เดิม) นี้จึงถือเป็นงานชิ้นเอกในด้านโครงสร้าง
ความท้าทายของสถาปนิกและวิศวกรก็ต้องแก้ปัญหา
เฉพาะหน้าตลอดเวลา เป็นการอนุรักษ์อาคารให้เป็นพิพิธภัณฑ์
การเรียนรู้ที่ไม่ว่าสถาปนิก วิศวกร และช่าง ต่างก็ต้องเรียนรู้
กันใหม่หมด บางทีต้องมีการคิดค้น หาเทคนิคใหม่ๆ ขึ้นมา
เช่น พื้นทางเดินรอบอาคาร ซึ่งเป็นพื้นพืชมัลยาที่ไม่เคยพบ
ในที่นี่ เราต้องค่อยๆ ค้นหาเทคนิคในการพิมพ์ลายว่าแต่ก่อน
ช่างเขาทำกันอย่างไร มีการทดลองพิมพ์หลายครั้งกว่าจะได้
งานที่น่าพอใจ

อาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) นี้ สร้างขึ้นในยุคที่การออกแบบและก่อสร้างกระทำโดยช่างฝรั่ง จึงเป็นตัวอย่างแห่งยุคสมัยที่ควรค่าแก่การเก็บรักษา ออกแบบโดยสถาปนิกชาวอิตาลีเลียน ชื่อ มารีโอ ตามาญโญ ตัวอาคารมีรูปแบบศิลปะคลาสสิก ที่เรียกว่า Classic Revival หรือการย้อนกลับมาของศิลปะคลาสสิก ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับเป็นอาคารที่ทำการ สถานที่ราชการ หรือสถาบัน มีความสง่างาม

ในกรณีของอาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) ที่มีการดัดแปลงมาเป็นพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาตินี้ ถือเป็นกรปรับปรุงประโยชน์ใช้สอยให้เหมาะกับการใช้งาน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการ

อนุรักษ์ในปัจจุบัน หากอาคารเก่ายังมีการใช้งานแบบเดิมอยู่ แต่มีเนื้อที่ไม่พอ หรือมีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ การย้ายสถานที่ไปยังที่ใหม่ แล้วรักษาอาคารเก่าไว้ โดยปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยใหม่ ไม่ใช้ผิดไฉฉวยฯ หรือปล่อยให้ทรุดโทรมไป ก็นับเป็นสิ่งดี

สมจิตร์ เปี่ยมเปรมสุข

รองกรรมการผู้จัดการบริษัท สโตนเฮนจ์ จำกัด ที่ปรึกษาด้านวิศวกรรม ในการออกแบบและก่อสร้างเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม)

บริษัท สโตนเฮนจ์ จำกัด เข้ามารับผิดชอบในงานวิศวกรรมทั้งหมดในการอนุรักษ์อาคารกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) ไม่ว่าจะ เป็นวิศวกรรมโครงสร้าง ซึ่งเกี่ยวกับความแข็งแรงของอาคาร และวิศวกรรมระบบทั้งระบบไฟฟ้า ปรับอากาศ และสุขาภิบาล

อุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานอนุรักษ์อาคารโบราณ ก็คือ เราไม่อาจทราบได้ว่าอาคารเดิมนั้นมีสภาพแท้จริงเป็นอย่างไร เนื่องจากการอาคารมีการใช้งานอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน มีการดัดแปลงให้ต่างไปจากสภาพดั้งเดิม มีวัสดุปกคลุม ทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่าโครงสร้างเดิมเป็นเช่นไร เพดานเดิมมีการตีฝ้าใหม่ปกคลุม หรือบันไดกลาง ซึ่งดูเหมือนจะมีการใช้งานได้ดี แต่ในความเป็นจริงเราไม่อาจรู้ได้ว่ามีความมั่นคงแข็งแรงเพียงใด ผนังบางส่วนของอาคารต้องมีการเจาะเพื่อสำรวจโครงสร้างภายใน เช่นเดียวกับบันไดกลาง ที่ต้องมีการสำรวจโครงสร้าง ซึ่งทำให้พบสิ่งที่ไม่ถึงค่อนข้างมาก อันเป็นเทคนิคของช่างในสมัยนั้น

การมารีบบางนี้ถือเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจ ในฐานะวิศวกร การค้นคว้า ค้นพบสิ่งใหม่ๆ ถือว่าเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ในการทำงาน อาคารหลังนี้สอนเราหลายอย่าง อย่างหนึ่งคือสิ่งที่เราเห็น เช่น เดิมเราคิดว่าผนังภายในน่าจะตันทึบ ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของอาคารที่มีโครงสร้างแบบผนังรับน้ำหนัก

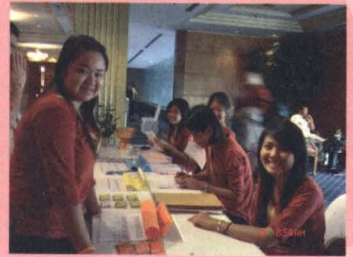
ที่ตัวอาคารจะมีผนังอิฐทึบหนาประมาณ 50 เซนติเมตร แต่หลังจากการเจาะสำรวจแล้ว เราพบว่าผนังภายในกลวงทึบทั้งอาคาร มีเฉพาะผนังอิฐเป็นเปลือกเท่านั้น ซึ่งช่องว่างด้านในนี้กลับเป็นประโยชน์ในการใช้งานในปัจจุบัน คือสามารถใช้เป็นช่องเดินงานระบบและท่อสายไฟได้ ถือว่าเป็นการแก้ปัญหาและใช้ประโยชน์จากวิธีการก่อสร้างแนวนี้ ความแปลกของบันไดกลางก็คือ ไม่มีเสารองรับบันไดเลย บันไดทั้งชั้นถูกฝากเข้ากับผนังทั้งหมด ในระหว่างทางเชื่อมจะมีข้อสงสัยว่าโครงสร้างบันไดจะเป็นอย่างไร ซึ่งตอนแรกเราสันนิษฐานว่าคงจะเป็นไม้ผสมเหล็ก แต่จากการสำรวจพบว่า แม้บันไดที่เห็นว่าเป็นไม้ กลับมีการซ่อนโครงสร้างเหล็กไว้ด้านใน ส่วนลูกบันไดที่บันได แทนที่จะเป็นไม้ล้วนๆ กลับมีการซ่อนคานคอนกรีตยื่นออกมาจากผนังมารับตัวชั้นบันไดโดยเฉพาะ ส่วนชานพักก็เป็นการผสมผสานระหว่างโครงสร้างเหล็กกับโครงสร้างไม้ ซึ่งทำให้มีโครงสร้างที่เล็ก บาง อันเป็นเทคนิคที่ทำให้บันไดที่อาคารหลังนี้มีความสวยงามเป็นพิเศษ

ตอนแรก เรามีความคิดว่าน่าจะเสริมความแข็งแรงของบันได แต่หลังจากการศึกษาในรายละเอียดแล้ว เราไม่มีพื้นที่พอที่จะเสริมความแข็งแรงนี้เลย ทำให้เราต้องกลับมาตรวจสอบตั้งแต่ต้นว่าบันไดนี้รับน้ำหนักได้เท่าไร เหมาะกับการใช้งาน เป็นพิพิธภัณฑ์หรือไม่ ซึ่งจากการตรวจสอบแล้วพบว่าสามารถใช้งานได้ตามปกติ แต่อาจต้องมีการควบคุมการใช้ เช่น ห้ามนำวัสดุสิ่งของที่มีน้ำหนักมากมากองวางบนชานพัก หรือจำกัดจำนวนคนไม่ให้มาขึ้นลงบันไดทุกชั้นทุกชั้นในเวลาพร้อมๆ กัน โครงสร้างภายในที่เป็นเหล็กได้ความสะอาด ถ้าเป็นสนิมก็เปลี่ยนแล้ว รักรองได้ว่าแข็งแรงปลอดภัยครับ

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ รัฐศึกษานโยบายในรางวัลที่ได้รับในครั้งนี้ อย่างไรก็ตามรางวัลนี้เป็นเพียงก้าวแรกของการเดินทางอันยาวไกลเท่านั้น สถาบันฯ ยังมีหน้าที่ที่จะสรรสร้างพิพิธภัณฑ์ ให้เป็นพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ต้นแบบแห่งแรกให้กับประชาชน ภายในอาคารที่ได้รับรางวัลนี้ สถาบันฯ ขอขอบพระคุณผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่และช่างจาก บริษัท วิศวกรรมช่าง จำกัด ทุกท่านที่ดำเนินการก่อสร้างเพื่อการอนุรักษ์อาคาร สีเหลืองมัสตาดหลังนี้อย่างดีเยี่ยมและสำเร็จเสร็จสิ้นตามความมุ่งหมาย

เล่าเรื่อง จากภาพ

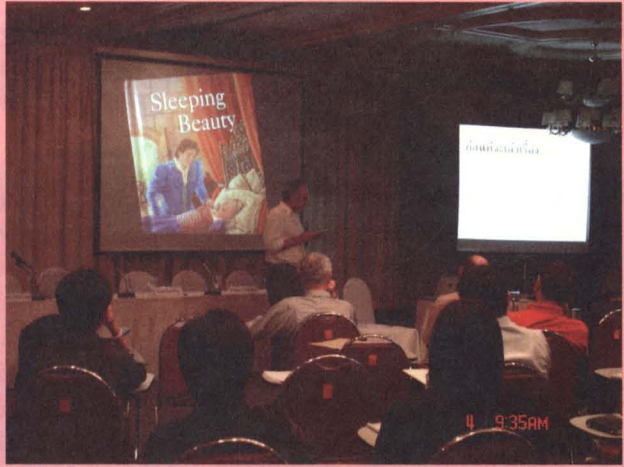
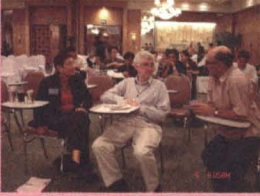
โดย ชญาณิชชร์

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการว่าด้วยเรื่อง “การสร้างสรรคัฒนตรรคการเพือการเรยนรู้อย่างเร็นรมย” ระหว่งวันที่ 3-4 เมษายน 2549 ณ ห้องสัมนนากรุงเทพมหานครโรงแรมรอยัลชิตี จัดขึ้นเพือเปิดพื้นที่ในการเรยนรูเกี่ยวกับวิธีการจัดแสดง นตรรคการในพิพิธภัณฑ์ให้กับนักออกแบบและภัณฑารัษย์ของพิพิธภัณฑ์เครือช่ายทั่วประเทศ

ในงานนี้ มีผู้ให้ความสนใจเข้าร่วมสัมนนาจำนวน 100 กว่าคน ประกอบไปด้วยแขกผู้มีเกียรติ นักออกแบบนตรรคการ ภัณฑารัษย์และเจ้าหน้าที่จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจากทั่วประเทศจำนวน 16 แห่ง

การสัมมนาจัดขึ้น 2 วัน ในวันแรก มีการบรรยายในประเด็นว่าด้วยรูปแบบการดำเนินงานของพีพีอีกันท์ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน แนวคิดเรื่องการเนรมิตพีพีอีกันท์ให้เป็นเสมือนโรงละครที่สร้างความเพลิดเพลินใจให้แก่ผู้เข้าชม รวมถึงกระบวนการพัฒนาเนื้อหาและเค้าโครงเรื่องของนิทรรศการที่น่าสนใจ

ในวันที่สอง เป็นการบรรยายเรื่องเทคนิคการนำเสนอเรื่องราวในพีพีอีกันท์และการแปลงเนื้อหาเป็นตัวนิทรรศการ ช่วงบ่ายมีการแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการโดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสัมมนา วิทยากรและนักออกแบบได้ร่วมกันคิดและนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงนิทรรศการของพีพีอีกันท์เครือข่ายในระดับภูมิภาค ในประเด็นต่างๆ อาทิเช่นการจัดแสดงวัตถุสะสม การพัฒนาโครงเรื่องนิทรรศการ การจัดทำแผ่นป้ายบรรยายการจัดแสดงสิ่งเสียง เป็นต้น นับเป็นนิมิตหมายอันดีที่เห็นภาพบรรยากาศผู้เข้าร่วมสัมมนา แสดงความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อยกระดับสถานะของพีพีอีกันท์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้รุ่นกระบองแก้วสังคมไทย

อุปสรรค ในการเข้าพิพิธภัณฑ์

นายจตุ

อุปสรรคหลักในการเข้าพิพิธภัณฑ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากผู้เข้าชมบางกลุ่มรู้สึกท้อแท้และรู้สึกไม่มั่นใจกับการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ เพราะสถานภาพทางสังคมของพิพิธภัณฑ์เอง (สถานที่ที่เต็มไปด้วยองค์ความรู้) อีกประการหนึ่ง คือ ประเด็นความพร้อมทางกายภาพของพิพิธภัณฑ์และอายุของผู้เข้าชม

ถึงแม้เรามักจะได้ยินกันบ่อยครั้งว่าพิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่สำหรับทุกคน แต่การเข้าถึงยังคงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถทำได้โดยทั่วไป เนื่องจากสถานภาพด้านการศึกษา โดยกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑ์แบ่งประชาชนทั่วไปออกเป็นสองประเภทด้วยกัน คือ คนที่มี “วัฒนธรรม” หรือ “ศักยภาพ” โดยถือว่าพิพิธภัณฑ์เป็นเรื่องของสถานที่ที่ทิ้งเข้าชามยามว่าง ในขณะที่กลุ่มคนอีกประเภทจะไม่ได้คิดเช่นนั้น แนวคิดนี้ตอบรับกับงานวิทยานิพนธ์ของบูร์ดิเยอ (Bourdieu) ในปี ค.ศ. 1984 ว่า งานศิลปะจะมีความหมายและน่าสนใจสำหรับคนที่มีศักยภาพทางวัฒนธรรมเท่านั้น มันมีรหัสที่เราต้องถอดออกมา ดังนั้นการที่เราจะมี “ศักยภาพทางวัฒนธรรม” เพื่อเข้าใจผลิตผลทางวัฒนธรรมได้นั้น เราต้องมีประสบการณ์ด้านการชดเชยทางสังคมที่ผ่านการอบรมมาแต่เยาว์วัยและการศึกษา ซึ่งจะเป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่จะแยกแยะคนที่มี “รสนิยม” ออกจากคนที่ไม่มืรสนิยม งานวิทยานิพนธ์ของบูร์ดิเยอต่อกย้ำความคิดนี้โดยชี้ให้เห็นว่าผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ที่มีแนวโน้มมาจากกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่าและมีการศึกษา

พิพิธภัณฑ์จึงอาจเป็นสถานที่ที่เป็นการ “เผชิญหน้ากัน” (กับผู้รู้) ที่สำหรับค้นหาประสบการณ์ใหม่ และถกเถียงทางวิชาการ และแม้ว่าพิพิธภัณฑ์จะเปิดประตูกว้างและพยายามผลักดันให้กลุ่มผู้เข้าชมหลักมีส่วนร่วมแล้วก็ตาม พิพิธภัณฑ์ยังคงมีอุปสรรคทางจิตวิทยาสำหรับคนทั่วไปอยู่ดี ดังนั้นถ้าพิพิธภัณฑ์ต้องการทำลายกำแพงทางวัฒนธรรมลง คงต้องมีการเปิดพิพิธภัณฑ์ให้กับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งคือการสร้างประชาวัฒนธรรมหรือการสนับสนุนให้เกิดการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ให้มากที่สุด อันเป็นหนทางหนึ่งในการส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมกันทางวัฒนธรรม ในความหมายของการสร้างสรรคและการร่วมมือกันของพิพิธภัณฑ์กับคนในชุมชน

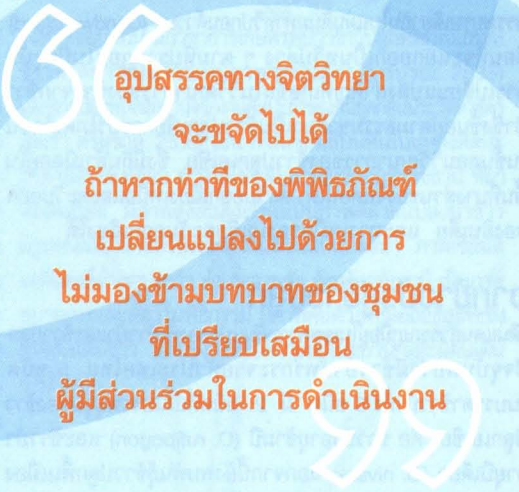
เมื่อเราคิดถึงการสร้างคุณค่าควบคู่กับการมีพิพิธภัณฑ์ให้กับชุมชนด้วยการสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ที่ชุมชนท้องถิ่นเกิดขึ้น (หรือในบางชุมชนอาจมีพิพิธภัณฑ์หรือแหล่งเรียนรู้อยู่แล้ว) สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือการทำนำเสนอเรื่องราวในพิพิธภัณฑ์ดังกล่าว ความรู้สึกของผู้เข้าชมโดยส่วนมาก โดยเฉพาะคนที่ไม่ “คุ้น” กับพิพิธภัณฑ์ มักจะเห็นเรื่องราวที่อยู่ในสถานที่ดังกล่าวเป็นเรื่องไกลตัว ไม่ใช่เรื่องราวที่สามารถเชื่อมโยงกับชีวิตของพวกเขาได้ ยกตัวอย่างเช่น หากมีการนำเสนอเรื่องราวในนิทรรศการชั่วคราวด้วยการสร้างหัวข้อร่วมกันกับชุมชน ให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นในส่วนที่เป็นเนื้อหา การออกแบบและแม้แต่เป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการ ปัจจัยเหล่านี้สามารถทำให้ยอดผู้เข้าชมที่เป็นคนในชุมชนสูงขึ้นอย่างแน่นอน ดังนั้น

พิพิธภัณฑ์ต้องให้ความสำคัญกับชุมชนให้มากและโดยเฉพาะการสร้างสรรค์นิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของพวกเขา งานวิจัยหลายชิ้นแสดงให้เห็นว่าเหตุผลที่ทำให้คนไม่เข้าพิพิธภัณฑ์นั้นอาจมาจากการขาดความสำนึก ขาดเวลา และขาดความสนใจ รวมถึงเหตุผลทางโครงสร้างด้วย สิ่งที่น่าสนใจคือมีปัจจัยอยู่ 4 อย่างที่ช่วยในการตัดสินใจในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ คือ ความสำนึก การเข้าถึงได้ง่าย สิ่งที่มีความหมายและสำคัญต่อผู้เข้าชม และความเข้าใจของพิพิธภัณฑ์ ทั้งนี้เราสามารถพิชิตสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เข้าชมและความเข้าใจได้ (ซึ่งเป็นปัจจัยทางจิตวิทยา) เมื่อเรากลายเป็นผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์แล้วเท่านั้น ข้อเสนอแนะที่สามารถทำให้สถานการณ์ทางจิตวิทยาดีขึ้นคือพิพิธภัณฑ์ต้องคำนึงถึงบริบทของชุมชนด้วยการเปิดพื้นที่บริการชุมชนมากกว่าเป็นอาคารหลังเดียวที่เล่า “ความเป็นจริง” ทางประวัติศาสตร์ โดยพิพิธภัณฑ์อาจใช้เรื่องเล่าจากชุมชน สร้างกิจกรรมที่น่าสนใจให้กับคนที่อาศัยในชุมชน และการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ ซึ่งอาจมีทั้งสิ่งของจัดแสดงและกิจกรรมต่างๆ

อุปสรรคทางจิตวิทยาจะจัดไปได้ ถ้าหากทำที่ของพิพิธภัณฑ์เปลี่ยนแปลงไปด้วยการไม่มองข้ามบทบาทของชุมชนที่เปรียบเสมือนผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และเห็นว่าชุมชนมีได้อยู่กับพิพิธภัณฑ์เพื่อการศึกษาแต่เพื่อช่วยพิพิธภัณฑ์ด้านกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้อย่างตั้งใจอาจมีประสิทธิภาพมากกว่าการศึกษา เนื่องจากการเรียนรู้สามารถรวมถึงความอยากรู้อยากเห็นและการกระตือรือร้นในการค้นหา ดังนั้นคนที่พิพิธภัณฑ์ต้องรู้จักแบ่งปัน ไม่นำพาผู้เข้าชมเข้าสู่ประเด็นของตน และจดจำว่าพิพิธภัณฑ์จะถูกชื่นชมเยี่ยงสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับชุมชน โดยที่พิพิธภัณฑ์และชุมชนเป็นผู้ร่วมงานที่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำให้อุปสรรคทาง “ศักยภาพทางวัฒนธรรม” ลดลงน่าจะเป็นคิวเรเตอร์ของพิพิธภัณฑ์นั้น

อุปสรรคทางจิตวิทยาด้านการเข้าถึงพิพิธภัณฑ์อาจรวมถึงผู้ทุพพลภาพด้วย ซึ่งบางครั้งเจ้าหน้าที่ในพิพิธภัณฑ์มักมองข้ามไป เช่น การเตรียมทางสำหรับรถคนพิการ นิทรรศการแบบจับต้องได้ หรือกิจกรรมพิเศษสำหรับคนตาบอดหรือหูหนวก เป็นต้น หรือแม้แต่อุปสรรคทางโครงสร้าง เช่น อายุ การเข้าถึงสถานที่ (ไปลำบาก ที่จอดรถ ฯลฯ) ก็สามารถเป็นปัจจัยในการเบี่ยงเบนความตั้งใจของคนในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ได้เช่นกัน

การกำจัดหรือการลดอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เข้าชมและพิพิธภัณฑ์เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วโลก การลดช่องว่างของทั้งสองเป็นหน้าที่ของผู้ทำพิพิธภัณฑ์ที่ต้องสร้างสรรค์งานให้สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของผู้เข้าชม เป็นที่รู้กันดีว่าพิพิธภัณฑ์สถานไทยมีอุปสรรคที่แตกกันทั้งไปทั้งด้านการบริหารจัดการและด้านผู้เข้าชม หากเรามองโลกในแง่ดี อาจมีความหวังว่าสถานการณ์ของพิพิธภัณฑ์บ้านเรากำลังดีขึ้นและพัฒนาสู่การเรียนรู้ระบบมากขึ้น

66 อุปสรรคทางจิตวิทยา จะจัดไปได้ ถ้าหากทำที่ของพิพิธภัณฑ์ เปลี่ยนแปลงไปด้วยการ ไม่มองข้ามบทบาทของชุมชน ที่เปรียบเสมือน ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

วัฒนธรรมข้าว กับคนสุวรรณภูมิ

โดย รศ.สุกัญญา สุจฉายา

ตอนที่ 1 รู้จักข้าว

ข้าวเป็นพืชในวงศ์สกุสข้าวออโรซา (Oryza) ซึ่งสามารถเจริญเติบโตได้ดีในเขตร้อนและเขตอบอุ่น แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ข้าวป่าและข้าวปลูก ปัจจุบันทั่วโลกพบข้าวป่า 21 ชนิด และข้าวปลูก 2 ชนิด คือ ข้าวปลูกเอเชีย (O. sativa) และข้าวปลูกแอฟริกา (O. glaberrima)

นักวิชาการเชื่อว่าข้าวปลูกทั้งสองชนิดมีวิวัฒนาการมาจากบรรพบุรุษเดียวกันในแผ่นดินมหาทวีปคอนดัวนา (Gondwanaland) ก่อนที่จะแยกออกเป็นทวีปต่าง ๆ ตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้นในวิวัฒนาการของข้าวจากข้าวป่าซึ่งขึ้นอยู่ตามธรรมชาติมาเป็นข้าวปลูกเพื่อการบริโภคเกิดขึ้นในขั้นตอนวิวัฒนาการของข้าวปลูกเอเชีย ซึ่งมีถิ่นกำเนิดอยู่ในพื้นที่บางส่วนของจีนตอนใต้ ตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันออกเฉียงอินเดีย และทางเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากข้าวป่าสู่ข้าวปลูก

ดินแดนสุวรรณภูมิอยู่ในเขตความผันแปรของทั้งข้าวป่าและข้าวปลูก ปัจจุบันพบว่ามีข้าวป่าแพร่กระจายทั่วประเทศไทย 5 ชนิด ในบรรดาข้าวป่าทั้ง 5 ชนิด มี 2 ชนิดที่เป็นบรรพบุรุษของข้าวปลูกเอเชีย คือ ข้าวป่าอายุขำหมี่ (O. rufipogon) และข้าวป่าอายุปีเดียว (O. nivara) นอกจากนี้ยังพบพันธุ์ข้าวปลูกพื้นเมืองไม่น้อยกว่าประมาณ 3,500 พันธุ์ที่มีลักษณะแตกต่างกัน จากความหลากหลายทางพันธุกรรมที่พบในข้าวป่าและข้าวปลูกซึ่ง

พบมากในประเทศไทย จึงเป็นที่ยอมรับว่าดินแดนนี้ น่าจะเป็นแหล่งกำเนิดและแพร่กระจายของข้าวเอเชีย (สงกรานต์ และบริบูรณ์: 2544)

หลักฐานจากการขุดค้นทางโบราณคดีในแหล่งวัฒนธรรมหินใหม่ในประเทศไทย เช่น แหล่งบ้านเก่า แหล่งหนองแซเสา ถ้ำข้าว อ.ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี แหล่งถ้ำเบ็องแบบ อ.คีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น กำหนดอายุสมัยได้ตั้งแต่ 6,000 - 3,000 ปีมาแล้ว พบหลักฐานเครื่องมือในการเก็บเกี่ยวข้าวมาบริโภค เช่น ขวานหินขัด ใบมีดหิน มีดเก็บข้าว เครื่องปั้นดินเผาหลายเชือกทาบ ฯลฯ

การพบเมล็ดข้าวเป็นหลักฐานในแหล่งโบราณคดีไทยเป็นครั้งแรกมาจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ถ้ำปุงสูง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อปี พ.ศ. 2515 โดย ดร.เชสเตอร์ กอร์มัน โดยขุดพบร่วมกับพืชชนิดอื่น ได้แก่ มะเข้่ม น้ำเต้า และถั่ว กำหนดอายุในช่วงประมาณ 2,900 - 1,100 ปีมาแล้ว ผลจากการวิเคราะห์พบว่า เป็นเมล็ดข้าวป่าไม่ใช่ข้าวปลูก ซึ่งแสดงว่าข้าวป่าได้ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติในภาคเหนือของประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยนั้นแล้ว และมนุษย์โบราณที่อาศัยอยู่ในถ้ำแห่งนี้รู้จักนำข้าวป่าและพืชอื่น ๆ มาบริโภค แต่ยังไม่รู้จักการเพาะปลูกข้าว

ข้าวปลูกเอเชียเก่าแก่ที่สุด พบในแหล่งโบราณคดียุคหินใหม่แบบวัฒนธรรมเหอหมู่ดู ในมณฑล เจ้อเจียง ทางตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 7,000 ปีมาแล้ว นอกจากเมล็ดข้าวพันธุ์อินดิกา

(indica) ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวปลูกในยุคแรกแล้ว ยังพบแถบข้าว
พลั่วกระดูกที่ทำจากสะบักควาย เครื่องปั้นดินเผาซึ่งมีส่วนผสม
ของแถบข้าวอีกด้วย นักวิชาการจีนสันนิษฐานว่าเจ้าของวัฒนธรรม
หม่อมคู่อธิบรรพบุรุษของชนเผ่าภาษาตระกูลไท ซึ่งน่าจะเป็นกลุ่มคน
ปลูกข้าวกลุ่มแรกในเอเชีย (หลี่คุนเซิง อ้างถึงในเจีย เจนยอง: 2540)
ส่วนหลักฐาน “ข้าวปลูกและการปลูกข้าว” ในดินแดนสุวรรณภูมิ
ที่เก่าแก่ที่สุดมีอายุไม่เกิน 3,000 - 4,000 ปี พบจากแถบข้าว
และเครื่องมือที่ทำด้วยโลหะ เช่น เคียว ไม้มีด และกระดูกควาย
เป็นต้น ในแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่สำคัญ 4 แห่งในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ แหล่งโนนนกทา อำเภอภูเวียง
จังหวัดขอนแก่น แหล่งบ้านเชียง แหล่งบ้านนาดี อำเภอบ้านนา
หนองหาน จังหวัดอุดรธานี และแหล่งบ้านกอก อำเภอเมือง

จังหวัดขอนแก่น นักวิชาการเกษตรพบว่าข้าวปลูกที่พบในแถบ
ข้าวดังกล่าวเป็นข้าวเหนียวพวกอินดิกา (ปริบูรณ: 2535)
นอกจากนี้ยังพบหลักฐานจากงานศิลปะเก่าของยุคก่อนประวัติศาสตร์
(อมรา ศรีสุชาติ: 2536) เช่น ภาพเขียนสีบนหินในแหล่งศิลปะ
ถ้ำผาแต้มโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ที่ภาพ
หมอนน้อย มีภาพลงสีแดงเขียนเป็นภาพคล้ายแปลงนาข้าว
มีรูปคนลงไปล่าสัตว์ซึ่งเข้ามากินพืชผลที่แปลงนา ภาพเขียนสี
ลงสีแดงที่ถ้ำเขาปลาร้า อำเภอผานาน้อย จังหวัดอุทัยธานี เป็นภาพ
ขบวนคนและสัตว์ในพิธีกรรม มีภาพคนตัวโตชูมือถือธัญพืชซึ่ง
อาจเป็นต้นข้าว มีคนจูงวัวหรือควายอยู่ในขบวน และมีคนเดิน
รำนำหน้า

ข้าวในยุคสร้างบ้านแปงเมือง

เมื่อเข้าสู่ประวัติศาสตร์สมัยแรกเริ่ม (พุทธศตวรรษที่ 5-11) ประมาณพุทธศตวรรษที่ 5-6 จากหลักฐานโบราณคดีพบว่า มีชุมชนกิจกรรมที่พัฒนาไปเป็นชุมชนเมืองท่าเพื่อติดต่อค้าขายทางทะเลกับอินเดียและจีน ได้แก่ ชุมชนเขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร ชุมชนพังสิงห์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ในพุทธศตวรรษที่ 8 ชุมชนหลายแห่งซึ่งติดต่อกับต่างแดน ได้รับวัฒนธรรมพุทธศาสนาและศาสนาฮินดูที่มีการเผาศพแทนการฝังศพ แต่ชุมชนบางแห่งก็ยังคงรักษาประเพณีนิยมเดิมในการฝังศพและใส่สิ่งของอุทิศให้กับศพ ทำให้พบหลักฐานเรื่องข้าวจากสิ่งของอุทิศเหล่านี้ ตัวอย่างที่น่าสนใจ คือ แหล่งโบราณคดีเนินอุโลก อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบเมล็ดข้าวสีดำเนื่องจากถูกเผาไหม้ในแนวหลุมเสาบ้านหรือยุ้งฉางและในหลุมฝังศพทั้งเด็กและผู้ใหญ่อัดแน่นกลบหลุมศพเป็นจำนวนมาก และยังพบเครื่องมือกิจกรรม เช่น มีด เคียว ไบทอกรวมอยู่ด้วย เมล็ดข้าวที่เป็นสีดำอันเนื่องมาจากการถูกไฟเผาไหม้ ยังพบในแหล่งขุดค้นที่เป็นศาสนสถานในสมัยประวัติศาสตร์รัฐโบราณ (พุทธศตวรรษที่ 12-18) หลายแห่ง เช่น แหล่งเมืองศรีมโหสถ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี แหล่งดงละคร จังหวัดนครนายก (พุทธศตวรรษที่ 12-14) แหล่งเมืองศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ (พุทธศตวรรษที่ 16-17) แหล่งวัดชมชื่น อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 17-18) สันนิษฐานว่าเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมในเรื่องข้าว อาจเป็น พิธีชานยเทาะห์ หรือ พิธีเผาข้าว ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่รับมาจากคตินิยมในศาสนาพราหมณ์ควบคู่ไปกับพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญก็ได้ ดังปรากฏหลักฐานพิธีการเผาข้าวเปลือกที่ระบุว่า เป็นพิธีสำคัญของผู้ปกครอง และมีพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธีที่ปราสาทเขาพระวิหาร จังหวัดศรีสะเกษ ตามความในศิลาจารึกปี พ.ศ. 1664 (ศิลาจารึกเล่ม 32: 2529) พิธีกรรมนี้น่าจะมีสืบต่อมาถึงสมัยสุโขทัยในพุทธศตวรรษที่ 18-20 เนื่องจากได้พบเมล็ดข้าวสีดำลักษณะเดียวกันนี้จากการขุดค้นโบราณสถานหลายแหล่งที่สุโขทัย เช่น แหล่งวัดพระเชตุพน เป็นต้น ส่วนพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญพบหลักฐานชัดเจนว่ามีมาแล้วไม่น้อยกว่าพุทธศตวรรษที่ 16-17 เนื่องจากพบภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมืองจังหวัดสุพรรณบุรี ขึ้นหนึ่งมีลายประทับ แสดงภาพนุรุษสวมหมวกและเครื่องทรง กำลังไถนาโดยใช้คนไถเทียมโคคู่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการปลูกข้าวแบบนาดำแล้ว

จากหลักฐานแถบส่วข้าวที่พบในอารยธรรมแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ ในประเทศไทยทำให้นักโบราณคดีสรุปว่า ในอดีตมีการปลูกข้าวในพื้นที่ต่าง ๆ กันดังนี้ ชุมชนในวัฒนธรรมทวารวดี คือบริเวณภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-16 เป็นชุมชนปลูกข้าวเหนียวเมล็ดป้อมและเมล็ดใหญ่ ชุมชนในวัฒนธรรมศรีวิชัยหรือพื้นที่ภาคใต้ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13-18 ปลูกข้าวเหนียวเมล็ดป้อมและข้าวเจ้า ชุมชนวัฒนธรรมลพบุรีระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16 - 19 บริเวณภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคเหนือตอนล่าง ปลูกทั้งข้าวเหนียวเมล็ดป้อมและข้าวเจ้า ส่วนบริเวณภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปลูกทั้งข้าวเหนียวเมล็ดป้อมและเมล็ดใหญ่ และปลูกข้าวเจ้าด้วย สมัยเชียงแสนพุทธศตวรรษที่ 17-18 ปลูกข้าวเหนียวเมล็ดป้อม เมล็ดยาวและข้าวเจ้า ชุมชนในวัฒนธรรมสุโขทัย ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19-20 บริเวณภาคเหนือตอนล่างตั้งแต่นครสวรรค์ขึ้นไปถึงแพร่ และชุมชนในวัฒนธรรมอยุธยาระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ 19-23 บริเวณภาคกลาง ทั้งสองชุมชนนี้เหมือนกัน คือปลูกข้าวเหนียวเมล็ดป้อมมากขึ้น ข้าวเหนียวเมล็ดยาวมีปลูกบ้างแต่เริ่มน้อยลง และปลูกข้าวเจ้ามากขึ้นด้วย (ชิน อยู่ดี: 2517)

ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 24 เป็นต้นไป ข้าวเจ้าแพร่กระจายการปลูกในพื้นที่ต่าง ๆ มากกว่าข้าวเหนียว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มผู้นิยมบริโภคข้าวเจ้าเป็นกลุ่มชนที่แตกต่างจากกลุ่มเดิมที่นิยมบริโภคข้าวเหนียว นอกจากนี้คุณสมบัติของข้าวเหนียวเองซึ่งเมื่อปลูกในพื้นที่เดียวกับข้าวเจ้าจะกลายเป็นข้าวเจ้าไปหมดทำให้ข้าวเหนียวมีปริมาณลดลง อีกทั้งการส่งข้าวเจ้าเป็นสินค้าออกในพุทธศตวรรษที่ 23 เป็นปัจจัยสำคัญเพราะตลาดข้าวเป็นตัวกำหนดให้มีการปลูกข้าวเจ้ามากกว่าข้าวเหนียว

หนังสืออ้างอิง

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. **ข้าวกับวิถีชีวิตไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. ม.ป.ป.

บริบูรณ์ สมฤทธิ. **เอกสารวิชาการประจำปี 2535**. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการเกษตร, 2535.

มูลนิธิข้าวไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. **ข้าวขวัญของแผ่นดินไทย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิข้าวไทยฯ, 2547.

ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์สกุล. **ระบบคักดินนา. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 11 (2542) : 5417-5424**.

สงกรานต์ จิตรารักษ์ และบริบูรณ์ สมฤทธิ. **พัฒนาการพันธุ์ข้าวไทยในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับข้าวไทย**.

กรุงเทพฯ : ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ, 2544.

อมรา ศรีสุชาติ. **ศิลปะถ้ำ : ภาพสะท้อนชีวิตบรรพชนบนแผ่นดินไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536.

กล่าวกันว่าในศตวรรษที่ 21 พิพธิภัณฑ์ยุคใหม่ต้องเน้นรูปแบบ “การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และเรียนรู้” แล้วทำอย่างไรจึงจะอินเทอร์เน็ต? ลองเข้าไปสืบค้น หาข้อคิดดีๆ และวิธีการตอบสนองการเรียนรู้ของชุมชนทุกเพศทุกวัยของ The Tech ได้ที่ <http://www.thetech.org> จากไฮมเพจเลือกหัวข้อ Education จากนั้นคลิกหัวข้อ Resource for Museum Professionals Online และ the document library แล้วเลือกหัวข้อ Tech Exhibits ที่นี่ The Tech ได้นำองค์ความรู้หลากหลายมาเผยแพร่ไว้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยโดย The Tech ทดลองเป็นกรณีศึกษาเอง ได้แก่ exhibit process guide ระบุขั้นตอนกระบวนการทำงานสร้างนิทรรศการในแต่ละช่วงสัปดาห์อย่างละเอียด editorial and graphic guidelines นำเสนอข้อคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงข้อความบนบอร์ดนิทรรศการและเทคนิคการเขียนป้ายคำบรรยายให้ชวนอ่านติดตาม multimedia standard กล่าวถึงข้อควรคำนึงในการใช้สื่อมัลติมีเดียพื้นฐานอย่างชาญฉลาด communication survey และ evaluation แสดงผลการศึกษาแบบการสื่อสารและการประเมินผู้เข้าชม เป็นต้น เชื่อว่า แค่นี้หัวข้อชาวพิพธิภัณฑ์คงไม่รอช้าแน่นอน

**เรียนรู้อย่างรื่นรมย์กับนิทรรศการสร้างสรรค์
 Children Just Like Me!**

รู้สึกอยากกลับไปเป็นเด็กขึ้นมาทันที เมื่อเห็นนิทรรศการของ Creative Discovery Museum, USA เรื่อง Children Just Like Me! ซึ่งจัดสร้างขึ้นเพื่อให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ความแตกต่างหลากหลายข้ามวัฒนธรรมบนโลกใบนี้ โดยรูปแบบนิทรรศการจะนำเสนอเรื่องราวและวิถีชีวิตของเด็ก 11 คนจาก 6 ทวีปทั่วโลก ที่มีลักษณะแตกต่างกันชัดเจนด้วยหน้าตา ผิวพรรณ ภูมิลำเนา การแต่งกาย ตลอดจนภาษา วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิดเชิงเปรียบเทียบ เหมือนหรือแตกต่าง เด็กๆ จะได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน ด้วยการทำกิจกรรมเคลื่อนไหวใช้ประสาทสัมผัส เริ่มจากการค้นพบสิ่งที่คล้ายคลึงกันผ่านการสังเกตลักษณะวัตถุ รูปแบบกิจกรรม การดำรงชีวิต ภาษา อาหาร เกม เสื้อผ้า สัตว์เลี้ยง ฯลฯ แกรมเด็กฯ ยังได้รับสมุดสะสม (passport) หลากล่อให้เกิดความอยากสะสมรูปตราประทับพร้อมๆ ไปด้วยความอยากรู้ กลายเป็นประสบการณ์ที่สะสมไปโดยไม่รู้ตัว นี่เป็นแค่เพียงหนึ่งตัวอย่างดีๆ ของรูปแบบการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์และรื่นรมย์ที่โดนใจเด็กๆ กว่า 15 เมืองทั่วสหรัฐอเมริกา สนใจลองแวะไปที่ <http://www.cdm.org>

พิพิธภัณฑ์... เม.ย.- มิ.ย. 49

คนโบราณมีวิธีการจัดการกับ "น้ำ" ในสภาพพายุฝนที่มโหฬารอย่างไร?
 "ฉัตรแดง" ที่วัดแห่งแรกๆ ทนทานที่สุด จะมีการผลิตได้อย่างไร?
 ทำไม "คนโง่" ถึงไม่ใช้ "เคียว" ...แล้วจะเกี่ยวข้าวกันได้อย่างไร?
 คนในสมัยก่อนมีการส่ง 5 ศพ กันมาเช่นชนชั้นใดจริง ๆ น้า?
 "บันรทัก" คืออะไร? และเขาใช้ทำอะไรกันแน่?

เชิญพบคำตอบเหล่านี้ได้จาก...

รายการสารคดีสั้น "เพลินคิด - Plearn Kids"
 จากหอการศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7
 ทุกวันพุธ และพฤหัสบดี เวลา 19.39 น. - 19.50 น.

By เถนเอื้อชัย

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติยินดีเผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับกิจกรรม และพิพิธภัณฑ์ของท่านผ่านจุลสารพิพิธภัณฑ์และ Web Site ของเรา ท่านสามารถส่งรายละเอียดมาได้ที่ info@ndmi.or.th

คณะกรรมการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ที่ปรึกษา

1. นายจาตุรนต์ ฉายแสง	4. นายทวีศิลป์ ลิบัวพัฒนะ
2. นายกนก อภิรดี	5. นายนคร พงษ์น้อย
3. ท่านผู้เป็งสุชาวัลย์ เสถียรไทย	6. นายสุธิงค์ พงศ์ไพบูลย์

กรรมการ

1. นายชัยอนันต์ สมุทวณิช	ประธานกรรมการ
2. นายเฉลิมชัย ท่อนาค	กรรมการ
3. นายไชยวัฒน์ บุนนาค	กรรมการ
4. นายนิธิ สถาปิตานนท์	กรรมการ
5. นายพิเชฐ คุรงคเวโรจน์	กรรมการ
6. นายวีระ โรจน์พจนรัตน์	กรรมการ
7. นายสันหัตถ์ สมชีวิตา	กรรมการ
8. ผู้แทนสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้	กรรมการ
9. ผู้อำนวยการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ	กรรมการและเลขาธิการ

หากไม่ถึงผู้รับโปรดส่งคืน

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ชั้น 21 อาคารทีปโก้ 118/1 ถ. พระรามที่ 6

แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0 2357-3999 โทรสาร 0 2357-4000

www.ndmi.or.th

กรุณาส่ง

by National Discovery Museum Institute

ผู้สนับสนุนจากภาคเอกชน

